

RA
JUT

Br F97-307

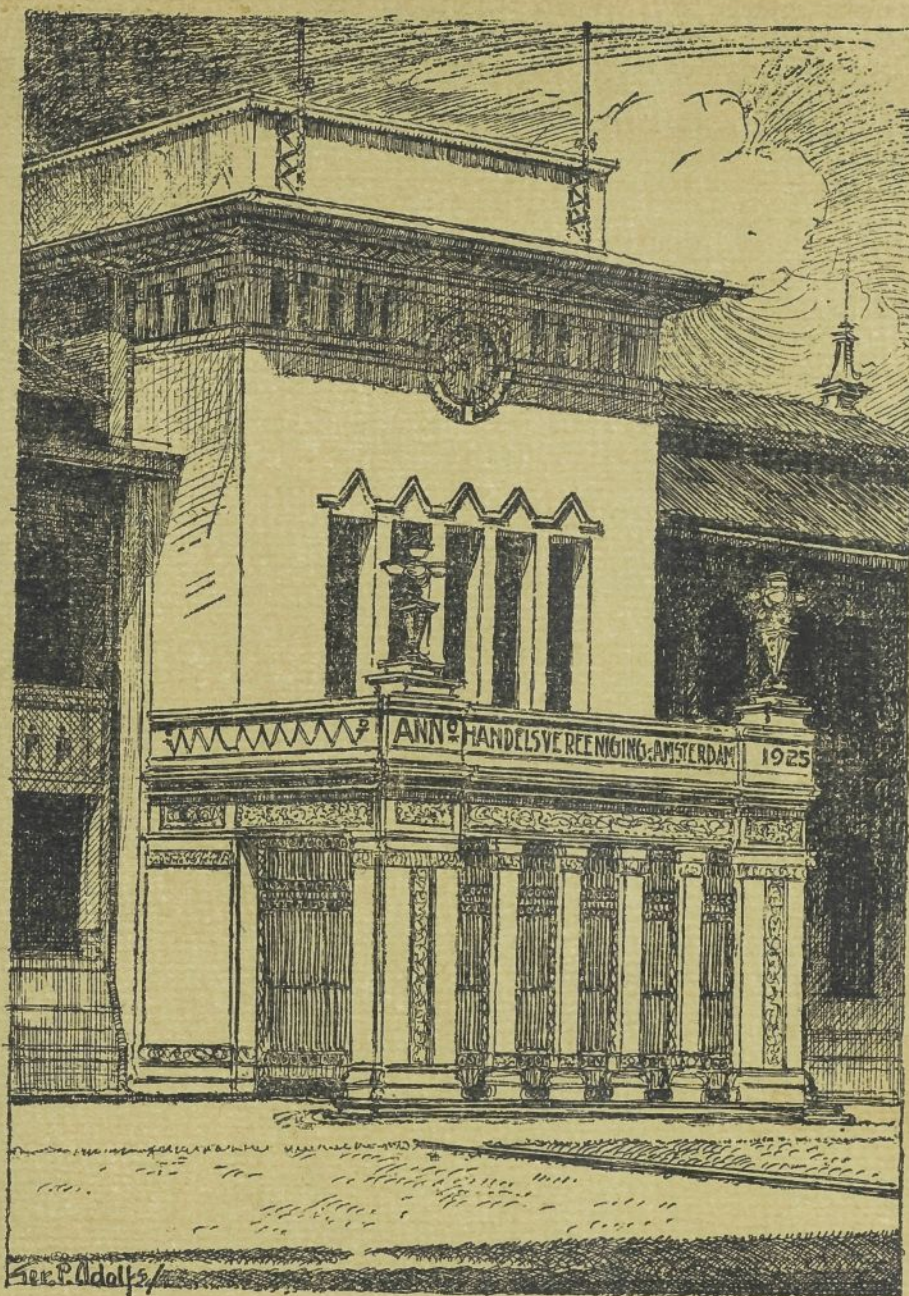
IE

3

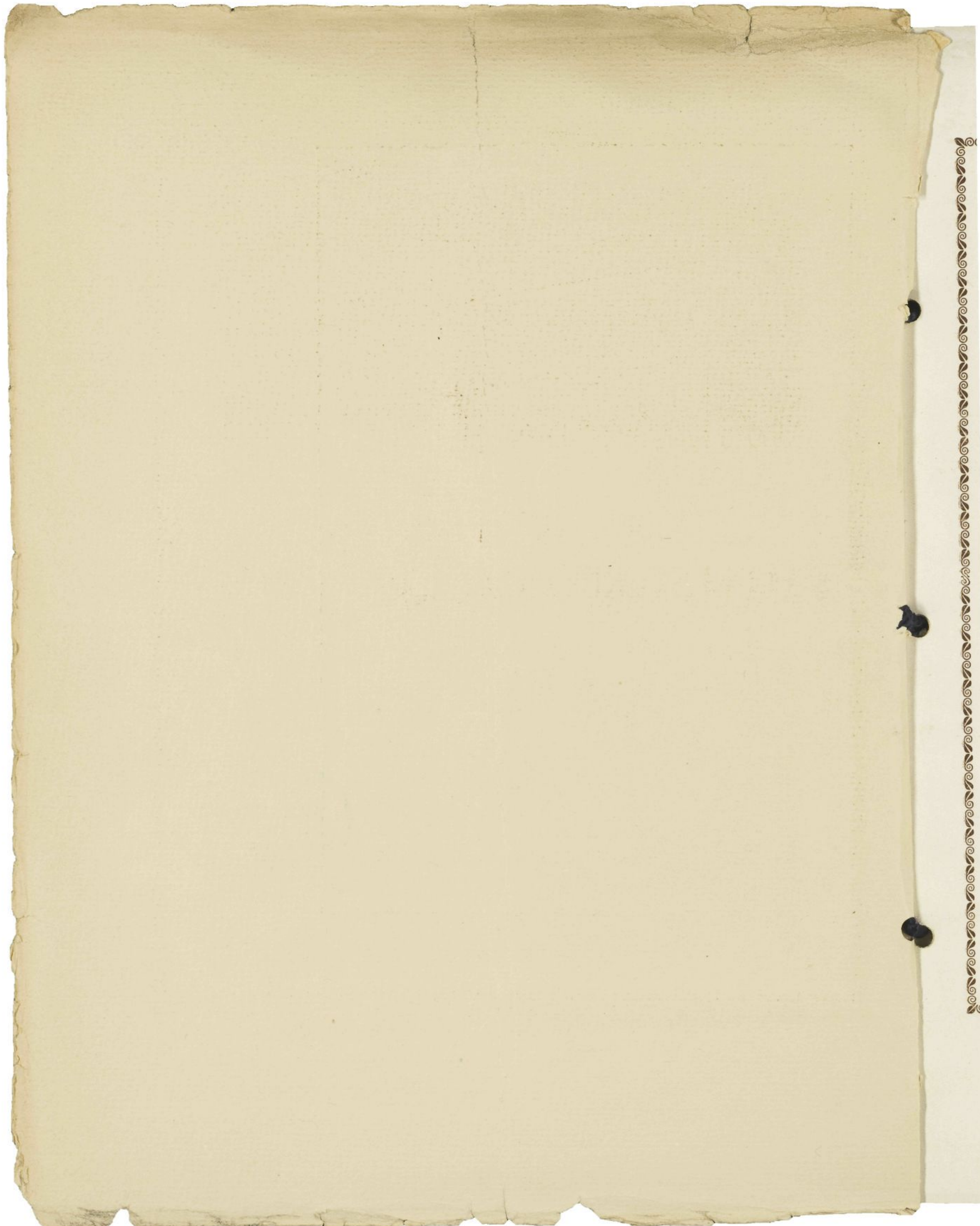
Gr. form

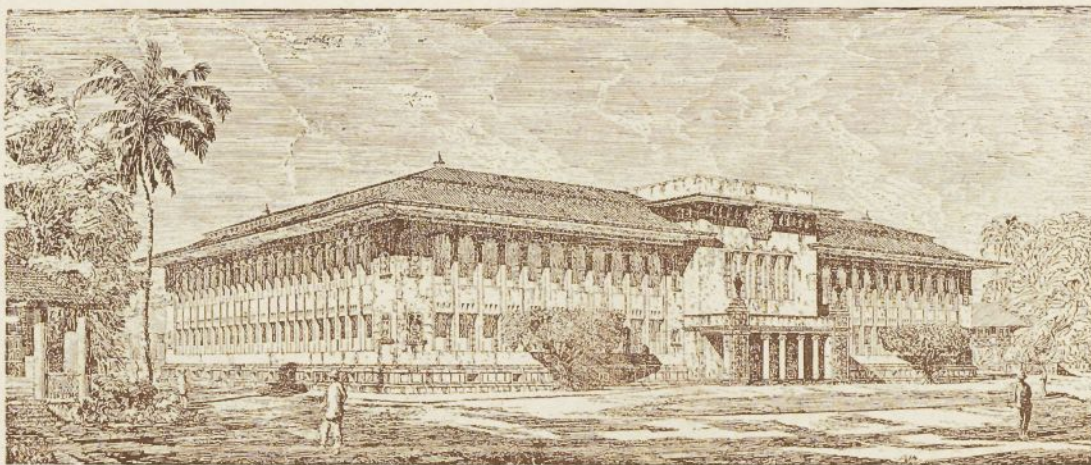
no.

1

TER HERINNERING AAN DE OPENING VAN HAAR
NIEUW KANTOORGEBOUW TE SOERABAIA
AANGEBODEN DOOR DE
HANDELSVEREENIGING „AMSTERDAM”

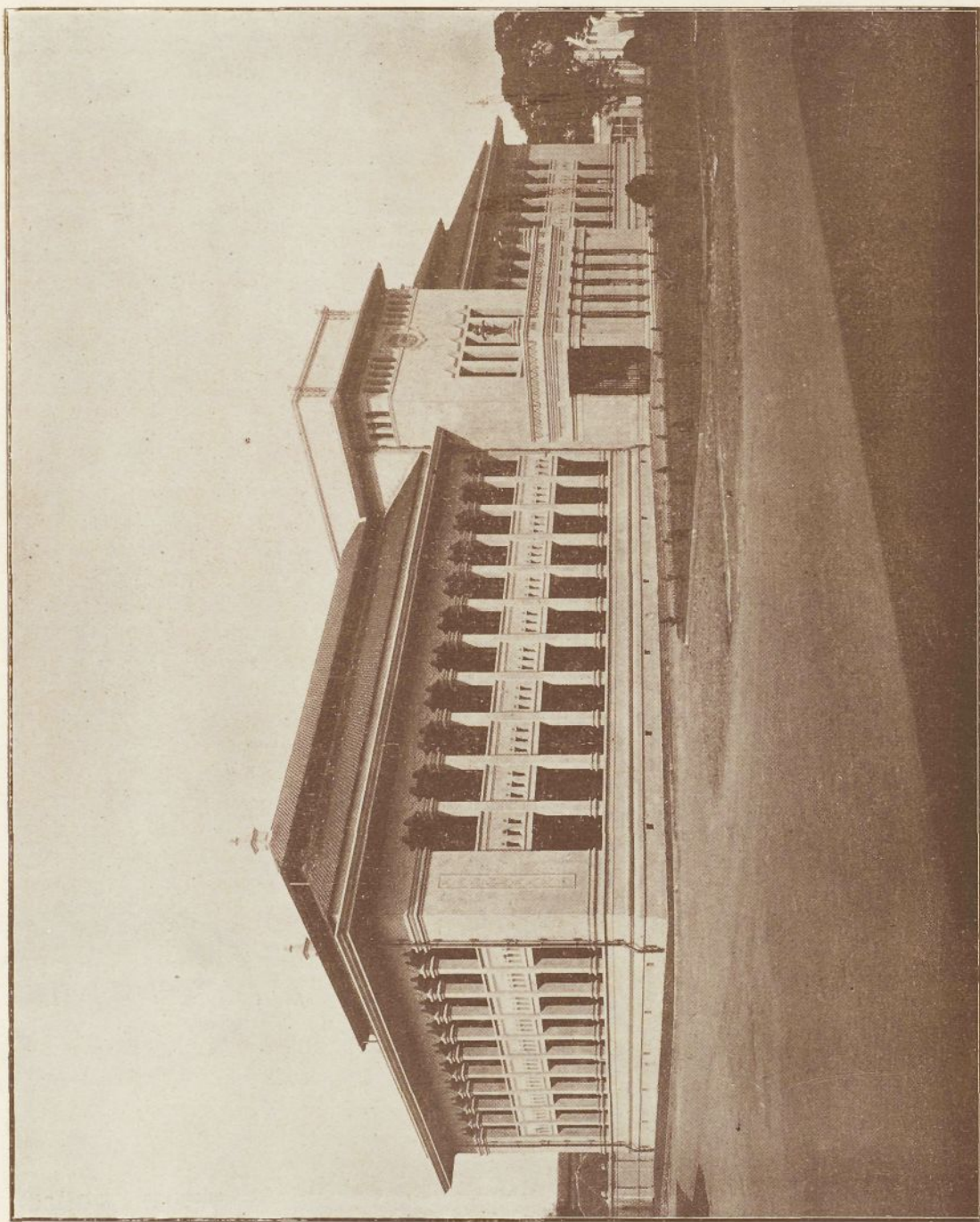
Penttekening van het eerste ontwerp van den Architect.

AANGEBODEN DOOR DE
HANDELSVEREENIGING „AMSTERDAM”

TER HERINNERING AAN
DE OPENING VAN HAAR
NIEUW KANTOORGEBOUW
TE SOERABAIA
OP 18 APRIL 1925

CLICHE'S EN DRUK
H. VAN INGEN SOERABAIA

Het nieuwe Kantoorgebouw der H.V.A. te Soerabaja.

HET NIEUWE KANTOORGEBOUW
DER
HANDELSVEREENIGING „AMSTERDAM”
AAN HET KOMEDIEPLEIN TE SOERABAIA,
GEBOUWD IN DE JAREN 1921 – 1925.

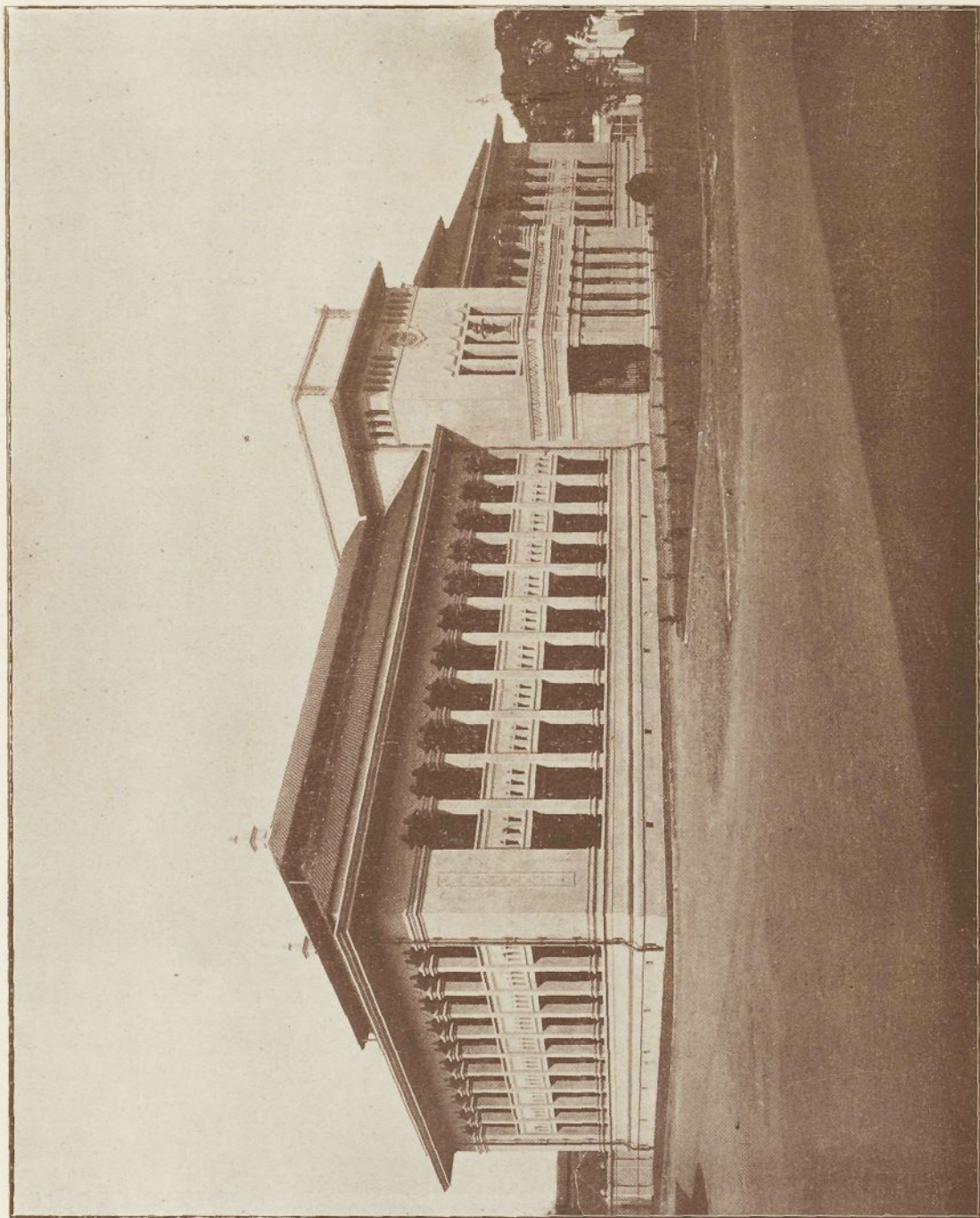
INLEIDING.

Toen in 1919 het voornemen der H.V.A. om te Soerabaia een nieuw kantoorgebouw te stichten, dat aan de steeds grooter wordende eischen van het bedrijf moest voldoen, vasten vorm had aangenomen en hiervoor het voormalig schouwburgterrein was aangekocht, werd aan het Architecten- en Ingenieursbureau Hulswit-Fermont, Weltevreden – Ed. Cuy-pers, Amsterdam, verzocht schetsplannen hiervoor op te zetten.

De omstandigheid dat de hoofdkantoren van dit architecten-bureau te Weltevreden en te Amsterdam zijn gevestigd, gaf daarbij het groote voordeel, dat de ontwikkeling der plannen, in gelijktijdig direct overleg zoowel met de Directie der H.V.A. te Amsterdam als met den Vertegenwoordiger te Soerabaia, kon plaats hebben.

Hiermede werd bereikt dat zoowel met de plaatselijke eischen en omstandigheden kon worden rekening gehouden en tevens de mogelijkheid was geboden met de meest moderne eischen mede te gaan en aan de uitvoering door de toepassing van speciale materialen, een zeer bijzonder cachet te geven.

Het is voornamelijk hieraan te danken dat bij het ruime inzicht en den doorgevoerden wensch der Directie, om vóór alles een goed en doelmatig geheel te verkrijgen, een gebouw tot stand kwam, dat tevens in zijn ontwikkeling en omvang een weerspiegeling geeft van de plaats, welke de H.V.A. in den handel en het bedrijfsleven dezer gewesten heeft ingenomen.

Het nieuwe Kantoorgebouw der H.V.A. te Soerabaja.

HET NIEUWE KANTOORGEBOUW DER HANDELSVEREENIGING „AMSTERDAM”

AAN HET KOMEDIEPLEIN TE SOERABAIA,
GEBOUWD IN DE JAREN 1921 – 1925.

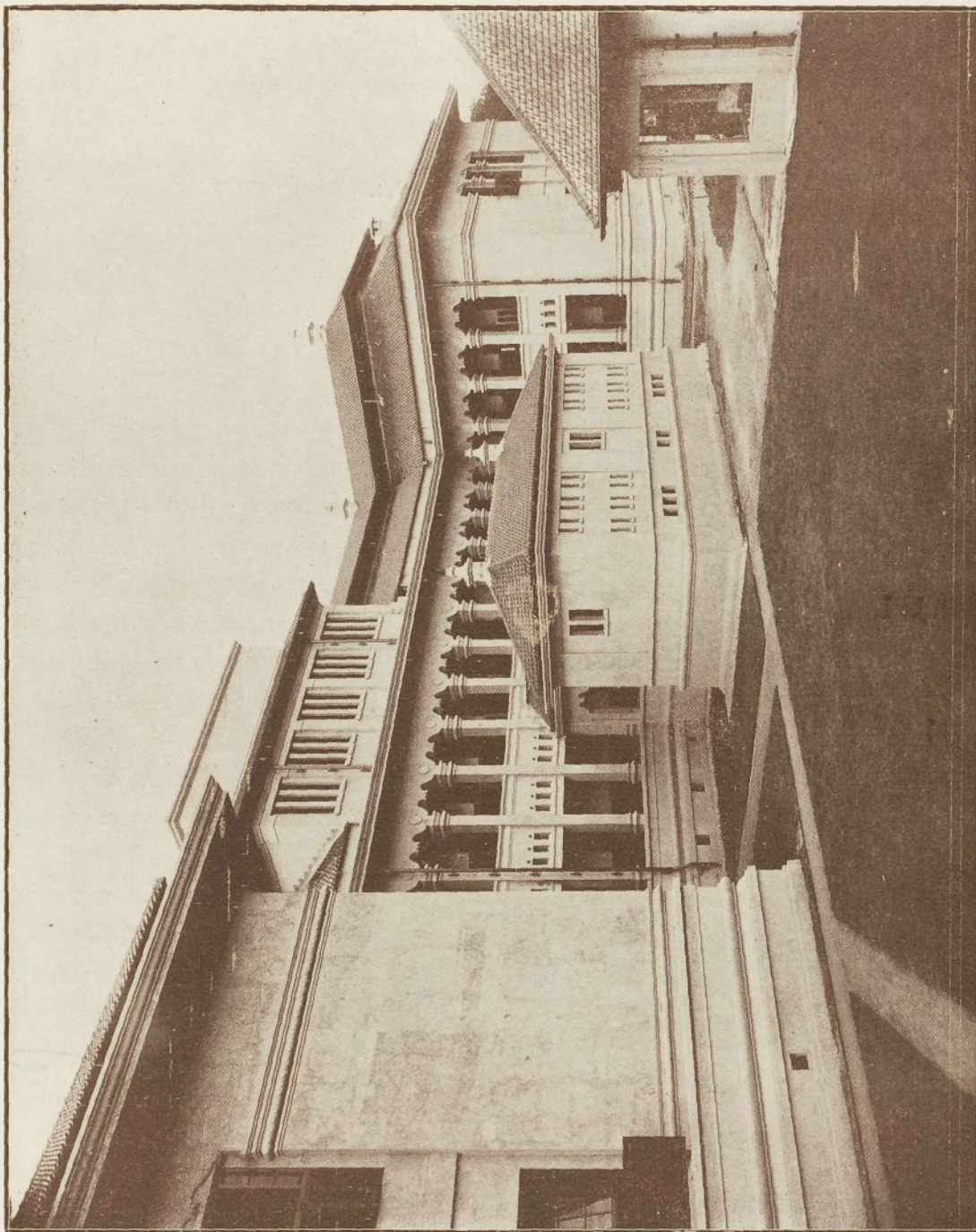
INLEIDING.

Toen in 1919 het voornemen der H.V.A. om te Soerabaia een nieuw kantoorgebouw te stichten, dat aan de steeds grooter wordende eischen van het bedrijf moest voldoen, vasten vorm had aangenomen en hiervoor het voormalig schouwburgterrein was aangekocht, werd aan het Architecten- en Ingenieursbureau Hulswit-Fermont, Weltevreden – Ed. Cuyers, Amsterdam, verzocht schetsplannen hiervoor op te zetten.

De omstandigheid dat de hoofdkantoren van dit architecten-bureau te Weltevreden en te Amsterdam zijn gevestigd, gaf daarbij het groote voordeel, dat de ontwikkeling der plannen, in gelijktijdig direct overleg zoowel met de Directie der H.V.A. te Amsterdam als met den Vertegenwoordiger te Soerabaia, kon plaats hebben.

Hiermede werd bereikt dat zoowel met de plaatselijke eischen en omstandigheden kon worden rekening gehouden en tevens de mogelijkheid was geboden met de meest moderne eischen mede te gaan en aan de uitvoering door de toepassing van speciale materialen, een zeer bijzonder cachet te geven.

Het is voornamelijk hieraan te danken dat bij het ruime inzicht en den doorgevoerden wensch der Directie, om vóór alles een goed en doelmatig geheel te verkrijgen, een gebouw tot stand kwam, dat tevens in zijn ontwikkeling en omvang een weerspiegeling geeft van de plaats, welke de H.V.A. in den handel en het bedrijfsleven dezer gewesten heeft ingenomen.

Het nieuwe Kantoorgebouw der H.V.A. te Soerabaia (achterzijde.)

De definitieve vaststelling der plannen nam, om de groote belangen daarmede gemoeid, geruimen tijd in beslag, temeer ook daar van te voren alle details omtrent fundeering, constructie, toepassing van materialen, enz. in behandeling werden genomen.

Mede tengevolge der omvangrijke voorbereidingen en werkzaamheden hieraan verbonden, had de firma Hulswit-Fermont-Cuyppers inmiddels ter plaatse zelf een kantoor gevestigd, waarvan de leiding bij den Heer H. Estourgie berustte, terwijl voor de uitvoering van den bouw de Heer Oltmans c.i. en oud-hoofdingenieur der S.J. Stoomtram Mij., door de H.V.A. met de hoofdleiding werd belast en inmiddels met grond-onderzoek, belastingproeven e. a. een aanvang had gemaakt.

Einde 1921 werd de definitieve opdracht gegeven en besloten tot uitwerken en uitvoeren van het plan, zooals dit thans is verwezenlijkt en waaromtrent de volgende bijzonderheden eenig inzicht mogen geven.

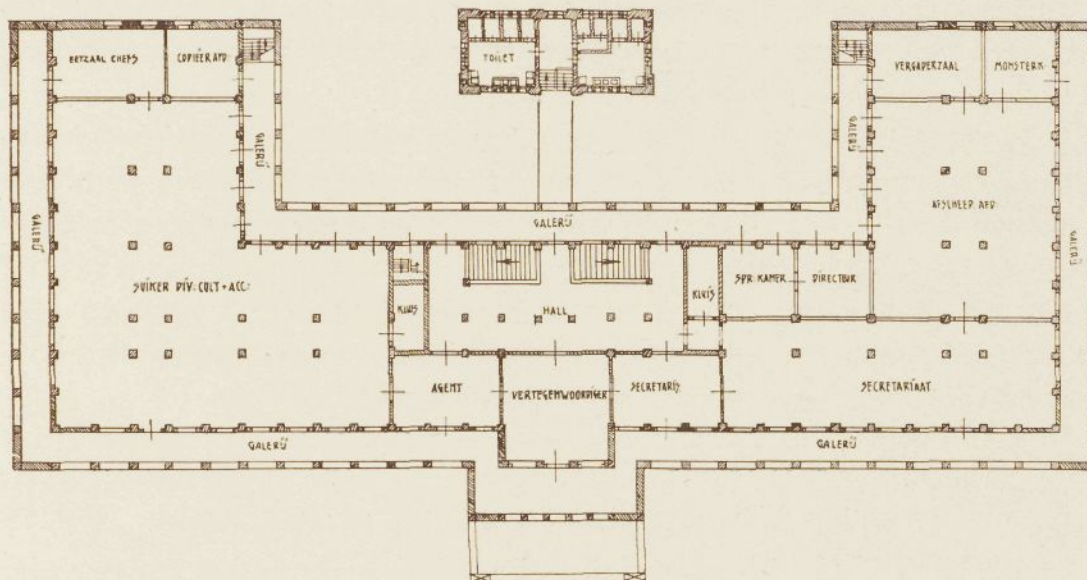
De totale opzet is een rechthoekige bebouwing om een groote binnenplaats heen. Hiervan zijn het frontgedeelte en beide zijvleugels uitgevoerd, terwijl de achtervleugel als toekomstige uitbreiding geprojecteerd is, waardoor dan voor de toekomst ook een behoorlijke aansluiting tot een groot geheel blijft gewaarborgd. De situatie verduidelijkt dezen opzet.

OPZET PLAN.

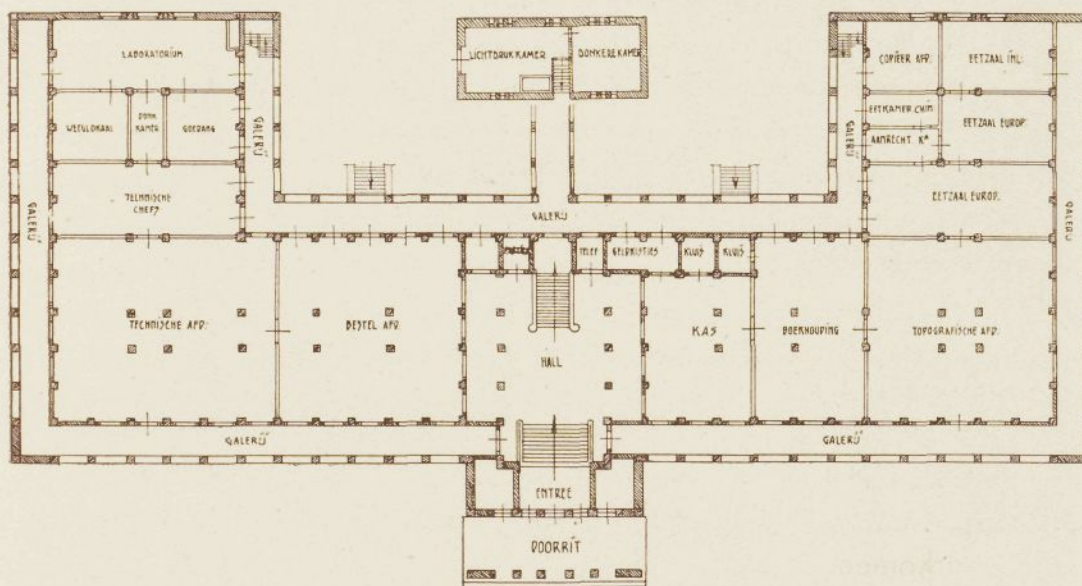
Als schema voor het bouwplan werd een gelijkmatige asverdeeling van 2.75 M. doorgevoerd, waardoor een zoogenaamde elastische bouw werd verkregen. Daar de inwendige ruimte als een groote zaal is geconstrueerd, waarin de verschillende afdeelingen door steeds gelijke afscheidingen worden gevormd, is het bij deze constructiewijze mogelijk, de betreffende afdeelingen ten allen tijde zonder veel moeite of kosten naar behoefte te vergrooten of te verkleinen.

OPZET BOUW.

Het terrein, aan alle zijden door straten omgeven, maakte voor den bouw de toepassing van g a l e r i j e n aan buiten- en binnenzijde moge-

Verdieping.

Bel-étage.

lijk, een oplossing welke voor de tropen wegens den meest gunstigen lichtinval en ventilatie, zeker als de meest ideale moet gelden, doch wegens gebrek aan ruimte of om financieele overwegingen slechts zelden uitvoering kan vinden.

De eigenlijke begane grond werd als bel-étage geconstrueerd 2 M. boven het terrein gelegen, waardoor de daaronder ontstane ruimte beschikbaar kwam voor diverse doeleinden als rijwielbergplaatsen, goedangs, enz.

Voor de bovenverdieping werden eveneens de galerijen doorgevoerd en het dak over de volle bebouwingsbreedte geconstrueerd, waardoor nog een uitgestrekte zolderruimte werd verkregen.

PLANINDEELING.

Omtrent de planindeeling, welke in hoofdzaak voor zich zelf spreekt, vallen maar enkele punten nader te belichten.

a) BEGANE GROND.

Het middenstuk, het „officieele” gedeelte, vormt hierin de hoofdpartij en is ook als zoodanig tot uitdrukking gebracht in den gevel.

De monumentale onderrit geeft toegang tot de entrée, welke met een ruime marmeren trap naar de groote hall van de bel-étage leidt.

Links en rechts van de entrée zijn toegangen tot de rijwielbergplaatsen in het souterrain voor employés en bezoekers.

Direct toegankelijk voor het publiek liggen aan de hall de loketten van de afdeelingen „Kas” en „Boekhouding” aan de rechterzijde en links de Bestelafdeeling.

In het midden is de trap naar de verdieping, waaronder de portiersloge en telefooncentrale.

De binnenste galerij is niet direct toegankelijk voor het publiek en dient hoofdzakelijk als communicatie voor de verschillende afdeelingen onderling, waardoor hinderlijk op- en neerlopen door die afdeelingen wordt voorkomen.

In de eind-travée der zijvleugels zijn nog diensttrappen aangebracht.

Middenpartij voorgevel.

Op het middenterrein is in aansluiting aan deze galerij het toiletgebouw gebouwd met op den beganen grond de lichtdrukinrichting.

b) VERDIEPING.

De hoofdtrap van de eerste verdieping splitst zich op het bordes in twee gedeelten, welke aldus boven in de onmiddellijke nabijheid der binnenste galerij uitkomen. De hall ontwikkelt zich hier in de breedterichting van het gebouw, waardoor de voornaamste vertrekken in de middenpartij van den voorgevel geplaatst konden worden: de kamers van Vertegenwoordiger, met die van Agent en Secretaris, in verbinding resp. met de afdeeling Cultures en het Secretariaat. De overige afdeelingen sluiten zich hierbij weder aan.

c) ZOLDERRUIMTE.

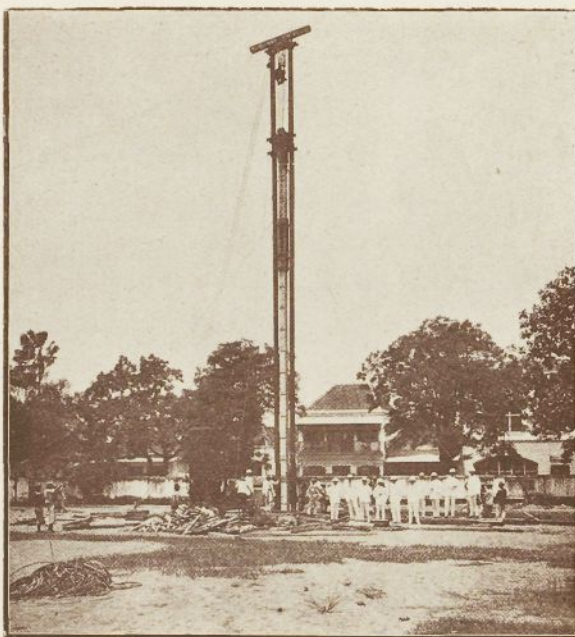
Een betontrap voert van de verdieping naar de ruimte op zolder, alwaar in de middenpartij een ruim archief is ondergebracht. De kapruimte kan eveneens als bergruimte worden benut. Een ventilatierand halverwege de kap dient voor luchtcirculatie, waardoor de temperatuur in de ondergelegen vertrekken koel gehouden wordt.

ARCHITECTUUR.

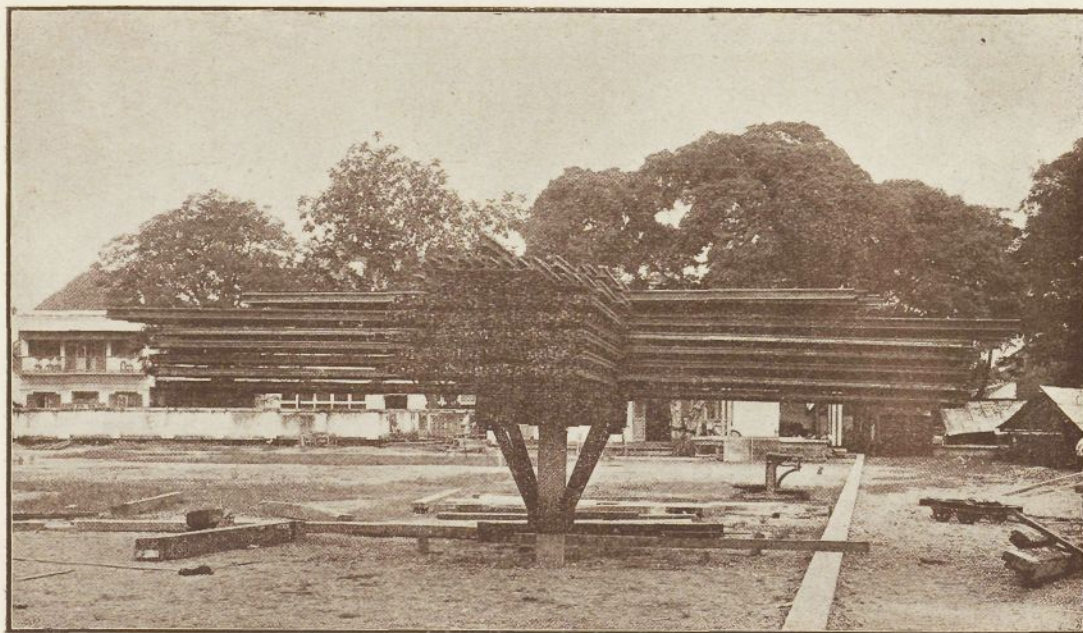
In den gevel is alleen in de middenpartij door verzwaring van het plint en in sierlijke oplossing van het fries boven de kolommen een verrijking gezocht; overigens bepalen de rondlopende galerijen en het groote dakoverstek, als kenmerk van tropische bouwwijze, in vereeniging met de gelijkmatige asverdeeling, uitvloeisel van den utiliteitsbouw, in hoofdzaak de architectuur van dit gebouw.

De afwerking van den gevel met kunstgraniet geeft daaraan een bijzonder cachet, dat gunstig afsteekt bij de doodsche pleistergevels, waaraan wij hier in het algemeen gebonden zijn.

De ceramiek-versiering bij de klok en de rijk bewerkte bronzen lampen op den onderrit brengen daarin een kleureffect, dat door de rijke lijnen van de siersmeedhekkén nog wordt verlevendigd.

Inheien eerste betonpaal.

Proefbelasting.

CONSTRUCTIE EN AFWERKING.

a) FUNDEERING.

De na gehouden grondonderzoek gebleken geringe betrouwbaarheid van den ondergrond maakte voor de zware belasting van het gebouw een bijzondere fundeeringswijze noodzakelijk.

Na ampele overweging werd besloten een fundeering van gewapend-betonpalen toe te passen. De lengte der palen werd na proefheijning bepaald op 17 M., op welke diepte onder het maaiveld een karanglaag werd aangetroffen.

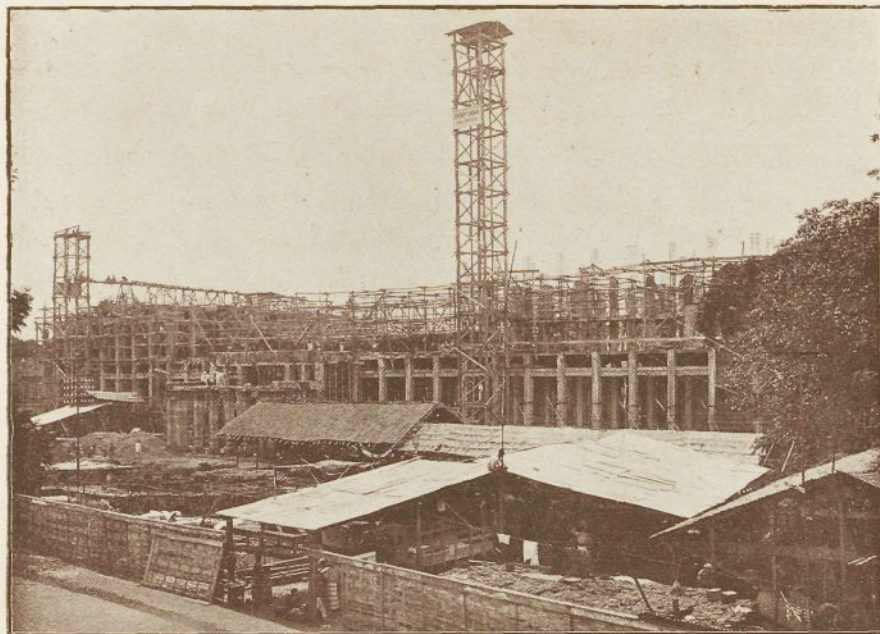
De belasting op één der proefpalen gaf als resultaat dat bij drievoudige zekerheid elke paal een gewicht van $22\frac{1}{2}$ ton als maximum kon dragen. Voor het totaalgewicht van ruim 15000 ton werden 750 stuks betonpalen gebruikt. De uitvoering van deze paalfundeering werd na onderhandsche aanbesteding opgedragen aan de Hollandsche Beton Mij., welke met de werkzaamheden gereed kwam in April 1923.

b) BOVENBOUW.

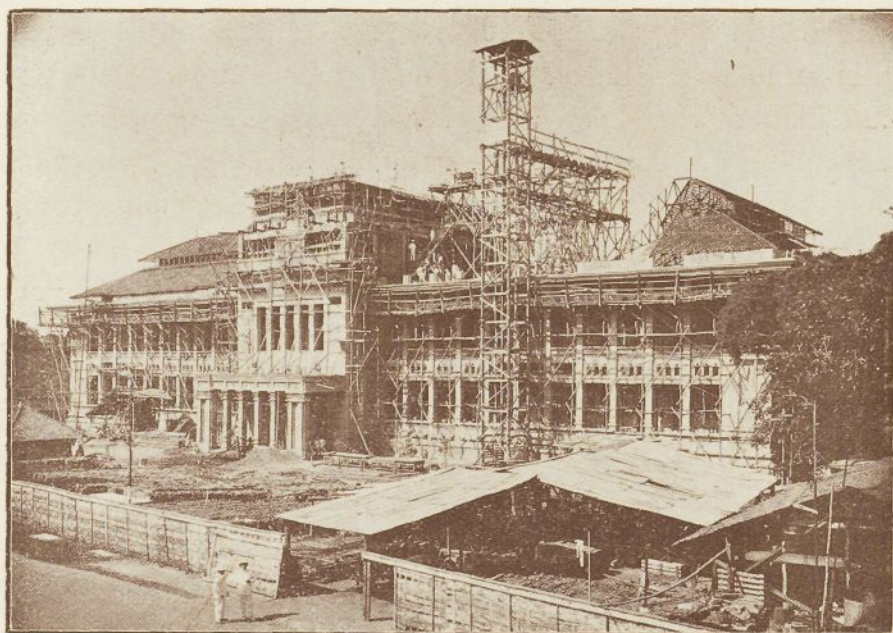
De bovenbouw, welke geheel in gewapend beton is opgetrokken, zoodat kolommen, vloeren en zolder een geconstrueerd geheel vormen, heeft een inhoud van ruim 3000 M.³ beton. De uitvoering van deze gewapend-betonwerken werd gegund aan de N. V. Bouw Mij. Dijckerhoff & Widmann te Bandoeng, waarmede men in Mei 1924 gereed kwam.

De overige werkzaamheden, in eigen beheer uitgevoerd, vonden inmiddels geregelden voortgang. De vloeren werden belegd met dubbelhardgebakken porfiertegels uit Europa, de puien verzezen, de ijzerconstructies voor kap- en dakroosterwerk werden door de N. V. Constructiewerkplaats Bakker te Soerabaia geleverd en opgesteld, terwijl de kap afgedekt werd met speciaal in Europa aangemaakte verglaasde pannen, waardoor de duurzaamheid van het dak werd verhoogd.

De hoofd-entree, trappen en halls op den beganen grond en verdieping zijn belegd met Belgisch marmer in verschillende kleurschakeeringen.

Betonbouw.

Betonbouw en aanbrengen ijzeren kap.

De wanden en kolommen der halls zijn bekleed met ceramiek-tegels en ornamentwerk. De toiletten zijn voorzien van moderne sanitaire inrichtingen, de wanden bekleed met geglazuurde porceleinen tegels.

De gevels en galerijen zijn afgepleisterd met kunstgraniet (Terra Nova), welk materiaal voor het eerst in Indië werd toegepast.

De plafonds voor de halls, kamer Vertegenwoordiger, Agent en Secretaris zijn uitgevoerd in stukwerk. De verschillende mallen voor de ornamenten werden uit Holland gezonden en de gipsafgietsels hier gemaakt. De overige plafonds zijn afgepleisterd.

Voor het ornamentwerk van gevels en plafonds werd een specialiteit op dit gebied uit Holland uitgezonden. De verschillende glasramen, deuren en puien zijn bezet met groen antiek glas, hetwelk een aangenaam getemperd licht binnenlaat.

Alle kantoorruimten zijn eenvoudig afgewerkt, de wanden met calcarium en spatwerk afgewerkt in twee kleuren, gescheiden door een geschabloneerden rand. Het verfwerk werd uitgevoerd door het atelier H. W. Hardonk te Soerabaia.

De betimmering van alle kantoren is uitgevoerd in djatihout, evenals alle meubelen. De wandbetimmering in de kamer van den Vertegenwoordiger bestaat uit ebbenhout met marbau en satijnhout en in de kamers van den Agent en den Secretaris uit sonohout met marbau en satijnhout. Een en ander werd ook uitgevoerd volgens de ontwerpen en onder leiding van het Architectenbureau Hulswit-Fermont-Cuypers, hetwelk aldus het geheele gebouw tot in de kleinste details verzorgde.

VERSIERING.

Omtrent de in het gebouw aangebrachte versieringen kan het volgende ter toelichting dienen:

In de hall op den begane grond zijn twee basreliefs geplaatst, voorstellende „Arbeid” en „De Vruchten van den Arbeid”.

De modellen hiervoor werden vervaardigd door den Heer Schultsz en uitgevoerd, zooals ook alle overige beeldhouwwerken, in samenwerking en onder leiding van den bekenden schilder W. O. J. Nieuwenkamp.

Deze paneelen zijn een geschenk van de Chefs der Indische kantoren en de Administrateurs der Java-ondernemingen van de H.V.A.

Op het trapbordes tusschen de bel-étage en 1e verdieping is een glas-in-lood-raam geplaatst, voorstellende de komst der eerste Hollanders voor Bantam en aangeboden door het Bestuur der H.V.A.

In het fries van de hall op de 1e verdieping worden eveneens voorstellingen en relief aangebracht, welke verschillende phasen van de suikerindustrie te zien geven, vanaf het planten van het suikerriet tot de verscheping van het product.

Verder bevinden zich hier 2 paneelen, voorstellende het kantoor der H.V.A. te Amsterdam en het oude kantoor der H.V.A. te Soerabaia. Deze beide paneelen zijn een geschenk van den Gedelegeerd-Commissaris, den Heer P. Reineke.

In het middenvak der hall 1e verdieping is de bronzen plaque van den heer Reineke geplaatst, welke door het Indische personeel werd aangeboden en vervaardigd werd door Mej. Rueb te Amsterdam.

De gebronsde koperen naamborden en lokethekken bij de afdeeling Kas, evenals het siersmeedwerk der vlaggestokken werd in Indië aangeemaakt, terwijl de bronzen lampen op de peristyle, de siersmeedhekken en de klok met omlijsting in Europa werden vervaardigd.

Op het achterterrein is een ruime garage gebouwd, het geheele erf is omsloten door een afscheidingsmuur, terwijl het voorerf als plantsoen is aangelegd.

DE OPENING VAN HET NIEUWE KANTOORGEBOUW

Op Zaterdag 18 April 1925 had de opening plaats van het nieuwe kantoorgebouw der H.V.A. te Soerabaia.

Des ochtends om 10 uur werd een officieele receptie gehouden, waarbij van de H.V.A. aanwezig waren: de heer P. Reineke, gedelegeerd commissaris en Mevrouw Reineke, de Vertegenwoordiger en het personeel van het kantoor te Soerabaia, de Administrateurs, de Doktoren en afgevaardigden uit het personeel der Java-ondernemingen. Meerdere dezer heeren waren vergezeld van hunne dames.

Voorts waren aanwezig verscheidene hogere Bestuurs- en Irrigatie-ambtenaren uit de Gewesten en Afdeelingen waar de H.V.A. belangen heeft, de Wethouders van Soerabaia, vertegenwoordigers van Leger en Vloot, de Consuls, vertegenwoordigers van de Rechterlijke Macht, het Onderwijs, de Politie, den Geneeskundigen Dienst, de S.S., den Belastingdienst, de Douane en andere autoriteiten.

Verder afgevaardigden van de corporaties der Suikerindustrie, het Hoofdbestuur van den Bond van geëmployeerden in de Suikerindustrie, vertegenwoordigers van de voornaamste suikerproducenten en suikerexporteurs, van Bankwezen, Scheepvaart, Industrie, Makelaardij, vertegenwoordigers der Pers, enz.

De ontvangst had plaats in de Bestelafdeeling en de Technische afdeeling, welke lokaliteiten door de talrijke gezonden bloemstukken een feestelijk aanzien hadden gekregen.

De genoodigden werden welkom geheeten door den Vertegenwoordiger der H.V.A. in Nederlandsch-Indië, den Heer J. A. Van der Lee, die daarop het woord verleende aan den Heer A. A. Fermont, als verte-

Het kantoorgebouw aan de Chineesche Voorstraat 16 Soerabaia.

genwoordiger van de Architectenfirma Hulswit, Fermont, Ed. Cuypers, welke het kantoor heeft ontworpen en onder wier toezicht het is gebouwd.

De Heer Fermont zeide de H.V.A. dank voor het in zijne firma gestelde vertrouwen en voor de aangename samenwerking tijdens den bouw. Hij memoreerde dat zijne firma er naar gestreefd heeft een gebouw tot stand te brengen, dat vóór alles aan de practische eischen van het bedrijf en de speciale eischen van het tropische klimaat zou voldoen, dat aan degenen die er zullen werken een koele rustige omgeving zou bieden en dat bij eenvoudigen opzet toch een waardige behuizing zou vormen voor de H.V.A., in overeenstemming met de plaats, welke deze zich in het bedrijfsleven en den handel van deze gewesten heeft weten te verschaffen.

Onder het uitspreken van zijne beste wenschen voor den verderen bloei der H.V.A. overhandigde de Heer Fermont aan den Heer Van der Lee de sleutels van het gebouw, terwijl hij tevens namens zijne firma een fraai geciseleerd bronzen tafelblad ten geschenke aanbood, bestemd voor de kamer van den Vertegenwoordiger.

De Heer J. A. Van der Lee sprak hierop de volgende rede uit:

Dames en Heeren,

Het is een goede gewoonte, vooral in ons Indië, de opening van een nieuw kantoor als regel van voldoende belang te achten om wat men noemt „dit feit niet onopgemerkt voorbij te laten gaan”. Onze Directie heeft gemeend die goede gewoonte te moeten volgen.

Al is de opening van een nieuw kantoor geen mijlpaal in het bestaan van een handelslichaam als een 25-, 50- of 100-jarig jubileum, toch zijn er speciale redenen welke de opening van dit kantoor voor de H.A.V. tot een bijzonder feit stempelen. Met het verlaten toch van het oude kantoor in de Chineesche Voorstraat wordt de laatste band verbroken, welke de H.V.A. nog bond aan hare vroegere im- en exportzaken. Het oude kantoor met zijn goedangs onder en kantoren boven bleef nog altijd de herinnering aan die zaken levendig houden, alhoewel reeds sedert 1910 de H.V.A. zich uitsluitend tot cultuurzaken heeft beperkt.

De vroegere Schouwburg te Soerabaia.

In het oude kantoor laten wij tevens achter de wordingsgeschiedenis van onze Maatschappij als cultuurlichaam. Tot het jaar 1917, de opening van ons agentschap te Medan, zijn de cultuurzaken beperkt gebleven tot het Soerabaia-kantoor; daar zijn de grondslagen van ons tegenwoordig bedrijf gelegd en is dit bedrijf uitgegroeid tot een zoodanige grootte, dat het oude kantoor niet meer aan de te stellen eischen kon voldoen.

Het besluit om tot den bouw van een nieuw kantoor over te gaan is dan ook niet zonder moeite gevallen. Reeds in 1916 werden daartoe plannen geopperd. Onder de motieven waarop toen die plannen afstuitten, nam ook piëteit voor het gebouw, waarin zooveel voor den bloei onzer Maatschappij was tot stand gekomen, eene plaats in. Ten slotte moest echter ook het gevoel voor de noodzakelijkheid wijken en viel in 1918 het besluit een nieuw kantoor te stichten.

Onze Directie heeft blijkbaar in dezelfde richting gedacht als door ons hierboven aangegeven.

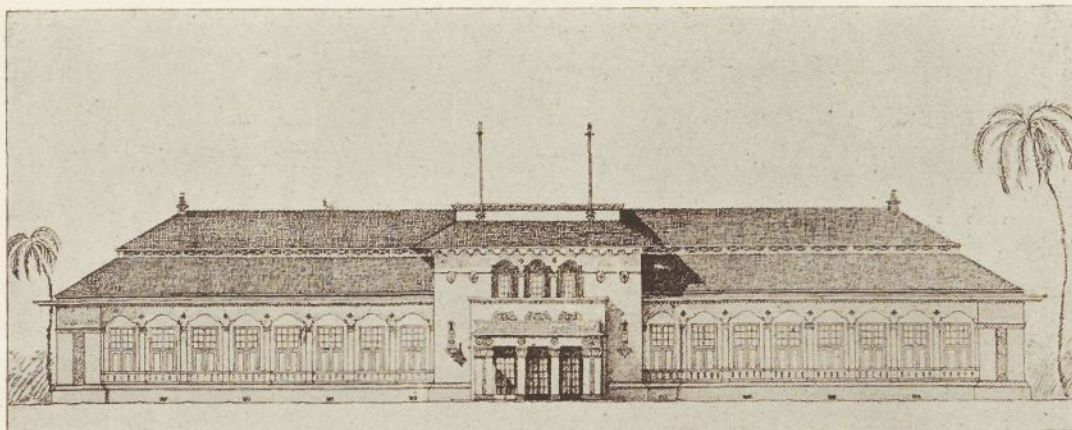
Op haar uitnoodiging toch zijn de Heer en Mevrouw Reineke naar Java gegaan, opdat de opening van het kantoor door den Heer Reineke zoude kunnen geschieden.

Wij zijn de Directie dankbaar voor deze gelukkige gedachte. U, Heer en Mevrouw Reineke, mochten op dit oogenblik hier niet ontbreken, want als wij straks tot een kort resumé der geschiedenis van de H.V.A. als cultuurlichaam zullen overgaan, dan zullen wij den naam van den Heer Reineke meerdere malen moeten noemen, en dan als de grondlegger onzer cultuurzaken, als de man van het initiatief, de groote leider, de man die wist door te zetten tot een goed resultaat, ondanks alle moeilijkheden, ondanks ook de tegenslagen, welke de H.V.A. niet bespaard zijn gebleven.

Wij keeren thans terug op ons nieuwe kantoorgebouw. Het benoodigde terrein werd in 1919 verkregen door aankoop van den ouden Schouwborg. Wij hopen dat ons deze euveldaad tegenover het Soerabaia-publiek sedert vergeven is, nu gezorgd is dat Soerabaia een mooi gebouw rijker is geworden.

Zooals ik straks reeds memoreerde, werd het architectonisch gedeelte opgedragen aan de firma Hulswit, Fermont, Ed. Cuypers te Amsterdam-Weltevreden. Van het door deze firma bereikte resultaat hebt U, voor zoover het uitwendige van het gebouw betreft, bij Uwe komst hierheen al kunnen kennis nemen. Wat de inwendige uitvoering aangaat, de Heer Fermont heeft zich bereid verklaard straks de leiding op zich te nemen bij een rondgang door het gebouw, waarbij hij eenige nadere bijzonderheden omtrent het ontwerp en den bouw zal geven.

De uitvoering had gedeeltelijk plaats in aanneming bij de Hollandse Beton Maatschappij en de firma Dyckerhoff & Widmann, gedeeltelijk in eigen beheer onder leiding van de H.H. Oltmans, Jaski en Ran. Wij meenen ook namens de Directie hier onze appreciatie uit te moeten spreken aan allen die bij den bouw betrokken zijn, voor de uitstekende uitvoering, de vlotte en aangename samenwerking. De architect Cuypers liet zich bij den aanvang van den bouw tegenover de Directie ongeveer

Ontwerp van het Architectenbureau Hulswit, Fermont, Ed. Cuypers
voor het nieuwe kantoorgebouw te Medan.

als volgt uit: „Ik heb steeds voor vrienden gewerkt of mij door mijn werk vrienden gemaakt”. Die woorden zijn door zijn firma waar gemaakt. Ik behoef hiervoor slechts mede te deelen, dat aan de firma Hulswit & Fermont, resp. Ed. Cuypers, ook het ontwerp voor een kantoor voor onze Maatschappij te Medan werd opgedragen. Wij hopen gaarne, resp. vertrouwen, dat het voor ons verrichte en te verrichten werk zal bijdragen tot haar verderen bloei.

Wij betuigen de firma onzen dank voor haar fraai geschenk, dat ons een aangename herinnering zal zijn aan onze samenwerking bij het totstandbrengen van dit gebouw.

Wij mogen echter het oude kantoor niet verlaten zonder een terugblik op de ontwikkelingsperiode van onze Maatschappij, die zich binnen zijn muren heeft voltrokken. Wij bedoelen hiervoor niet te veel tijd op te eischen, doch ons te beperken tot enkele hoofdzaken.

De N. V. Handelsvereniging „Amsterdam” werd opgericht 1 Januari 1879. Overgenomen werden de zaken der firma Van Beek Reineke & Co. te Batavia en Wille Gans & Co. te Soerabaia.

In de Statuten werd als uitsluitend doel vastgelegd „het drijven van handel in het algemeen, zoowel voor eigen rekening als in commissie”.

Tot waarborg dat vooral geen cultuurzaken gedreven zouden worden, werd nog statutair bepaald dat na 1 Januari 1880 de Maatschappij geen landelijke ondernemingen meer mocht aankopen of daarin deelnemen.

Blijkbaar zat echter van den aanvang af de liefde voor cultuurzaken de H.V.A. in het bloed. In het jaar van oprichting werd reeds indirect een cultuurbelang verkregen door het aangaan van een consignatiecontract met de eigenaren der suikerfabrieken „Soekoredjo” en „Porrong”.

Op dien weg werd naast het import- en exportbedrijf naarstig voortgegaan, en bleef de Directie bedacht op verdere uitbreiding van deze voor onze Vereeniging zoo voordeelige en aan haren werkkring geëigende zaken (Jaarverslag 1883).

De groote daling der suikerprijzen in 1884 en latere jaren bracht ook voor de H.V.A., welke destijds consignatie-contracten had lopen met 3 suikerfabrieken, ernstige zorgen.

De onzeker geworden vorderingen wegens oogstvoorschotten maakten bijzondere reserves noodzakelijk, zoodat in 1885 en 1886 dividenduitkeering achterwege moest blijven.

Dat desondanks het vertrouwen in cultuurzaken niet geschokt was, blijkt wel daaruit dat in 1886 een statutenwijziging plaats vond, waarbij aan het drijven van handel, als doel der Vennootschap werd toegevoegd „de exploitatie van landelijke- en industriele ondernemingen” en waarmede dus de grondslag werd gelegd van de H.V.A. als cultuurlichaam.

Ook thans echter mocht de bedoeling welke bij de Directie voorzat, niet tot verwezenlijking komen. Zij had toch op het oog het ter hand nemen der tabakscultuur op Sumatra. De onderneming in Siak, welke in combinatie met enkele relaties in 1886 werd geopend, was echter eene teleurstelling en werd verkocht. De consignatie-relaties daarentegen bleven zich uitbreiden, in 1889 waren consignatie-contracten met 10 fabrieken loopend.

In dat jaar werd het eerste rechtstreeksche belang in cultures verkregen door het deelnemen in den koop van eenige koffielanden en woeste

gronden in het Malangsche. Dit bezit werd in de jaren 1890 en 1891 verder uitgebreid.

Als gevolg van de suikercrisis werden wij in 1892 voor $\frac{7}{8}$ eigenaresse der Suikerfabriek „Minggiran”, ter vereffening van een te hoog opgelopen vordering op den Chineeschen eigenaar. In 1893 volgden nolens volens door gelijke oorzaak de fabrieken „Kentjong” en „Kawarassan”, zoomede een koffieland, in 1896 de Sf. „Sroeni”. De gang van zaken was van dien aard, dat herhaaldelijk overwogen werd, indien met matig verlies mogelijk, de opgedrongen suikerfabrieken weder van de hand te doen. „Kawarassan” werd inderdaad verkocht, doch in het daarop volgend jaar opnieuw ingekocht.

In het jaar 1894 begon de eigenlijke cultuurwerkzaamheid van den Heer P. Reineke. In het vorig jaar tot procuratiehouder te Amsterdam benoemd, vertrok hij in April 1894 naar Java, hoofdzakelijk in verband met de verkregen nieuwe cultuurbelangen. Dankbaar was die taak niet, het vertrouwen in de suikercultuur was minimaal, 1894 en 1895 leverden verlies, de prijzen bleven laag en de aanplantingen werden ter beperking van het risico klein gehouden. De Directie wenschte „Kawarassan” te sluiten. Lang mocht de werkzaamheid van den Heer Reineke op Java niet duren. 1 April 1895 tot Vertegenwoordiger benoemd, volgde reeds per 1 Januari 1896 zijne benoeming tot Directeur na het overlijden van den Heer H. Reineke. De Heer Reineke vertrok als zoodanig naar Amsterdam.

Als eerste voor de cultuurbelangen der H.V.A. belangrijke daad, vinden wij vermeld, dat de Heer Reineke in de Bestuursvergadering van 3 Maart 1896 wist te bewerken, dat „Kawarassan” van een geheel nieuwe fabriek zou worden voorzien, in verband met de goede gesteldheid der gronden in het rayon dier onderneming. Dat dit zeer juist was gezien, heeft „Kawarassan” in haar verder bestaan aangetoond.

Het pessimisme was echter niet geheel gebroken, het Bestuur sloot „Sroeni” te trachten te verkoopen, desnoods met verlies. Gelukkig bleek dit niet mogelijk.

In 1898 kwam het keerpunt voor de suikerbelangen. Voor het eerst

werd een winst van beteekenis verkregen. Op voorstel van den Heer Reineke werden gekocht 2 Indigo-ondernemingen in Kediri gelegen, waarvan een werd aangewezen tot vergrooting van „Kawarassan,” terwijl uit de tweede later de Suikeronderneming „Tegowangi” is ontstaan.

In 1899 werd de suikerfabriek „Menang” gekocht. Het aantal koffi-ondernemingen in eigendom had zich intusschen uitgebreid tot 8, het aantal ondernemingen, waarmede consignatie-contracten waren gesloten was opgeklommen tot 5 suikerfabrieken en 9 koffielanden, etc.

In de eerste maanden van 1901 maakte de Heer Reineke een reis naar Cuba en Louisiana. Op die reis werd het voor hem tot zekerheid, dat, nu het Amerikaansch kapitaal zich in Cuba op de suikerindustrie ging toeleggen, van die zijde ernstige concurrentie zoude gaan dreigen, zoodat, wilde Java de concurrentie kunnen volhouden, door intensifieering van het bedrijf verlaging der kostprijzen dringend geboden was. Zijne voorspelling dat Cuba onder Amerikaansche leiding hare productie tot 4 miljoen ton en meer zoude opzetten, is helaas maar al te zeer bewaarheid geworden. Insteede echter van door dit vooruitzicht afgeschrikt te worden, prikkelde het tot meerdere inspanning, doch het bracht tevens naar voren de wenschelijkheid van risico-verdeeling.

Het jaar 1904 werd van groote beteekenis voor de verdere uitbreiding van ons cultuurbedrijf. In dat jaar werd de concessie Garoem verkregen, de nieuwe fabriek opende haar eerste campagne in 1906.

Verder werden aangekocht de Banjoepoetih- en Wonokerto-perceelen, totaal pl.m. 9000 bouws., waarop later onze grootste fabriek „Djatirototo” zoude verrijzen, terwijl ten slotte door aankoop van een zestal koffieperceelen in het Kediri'sche de grondslag werd gelegd voor onze Diverse Cultuurondernemingen, ons tapioca- en vezelbedrijf, en waarmede met de risicoverdeeling een aanvang gemaakt werd.

Ook de import- en exportzaken werden in de uitbreiding betrokken; in het begin van 1904 werden kantoren te Manchester en Singapore geopend.

Het zou te veel tijd van dezen ochtend kosten om de verdere uitbreiding onzer zaken eenigszins in details te behandelen. Wij volstaan

Passar St. „Djatiroto“.

daarom met te releveeren dat in April 1906 de tapiocafabriek „Bendoredjo” de eerste campagne opende, in 1909 de agavefabriek „Djengkol”, in 1911 de agavefabriek „Karang-Dinoio”, in 1913 de agavefabriek „Bendoredjo”.

Tot openlegging der Djatiroto-perceelen werd in 1906 besloten, weder volgens de plannen van den Heer Reineke. Toen dit besluit gevallen was, waren er meerderen, die in ernst meenden, dat de H.V.A. daarmee een goede kans liep haar ondergang tegemoet te gaan.

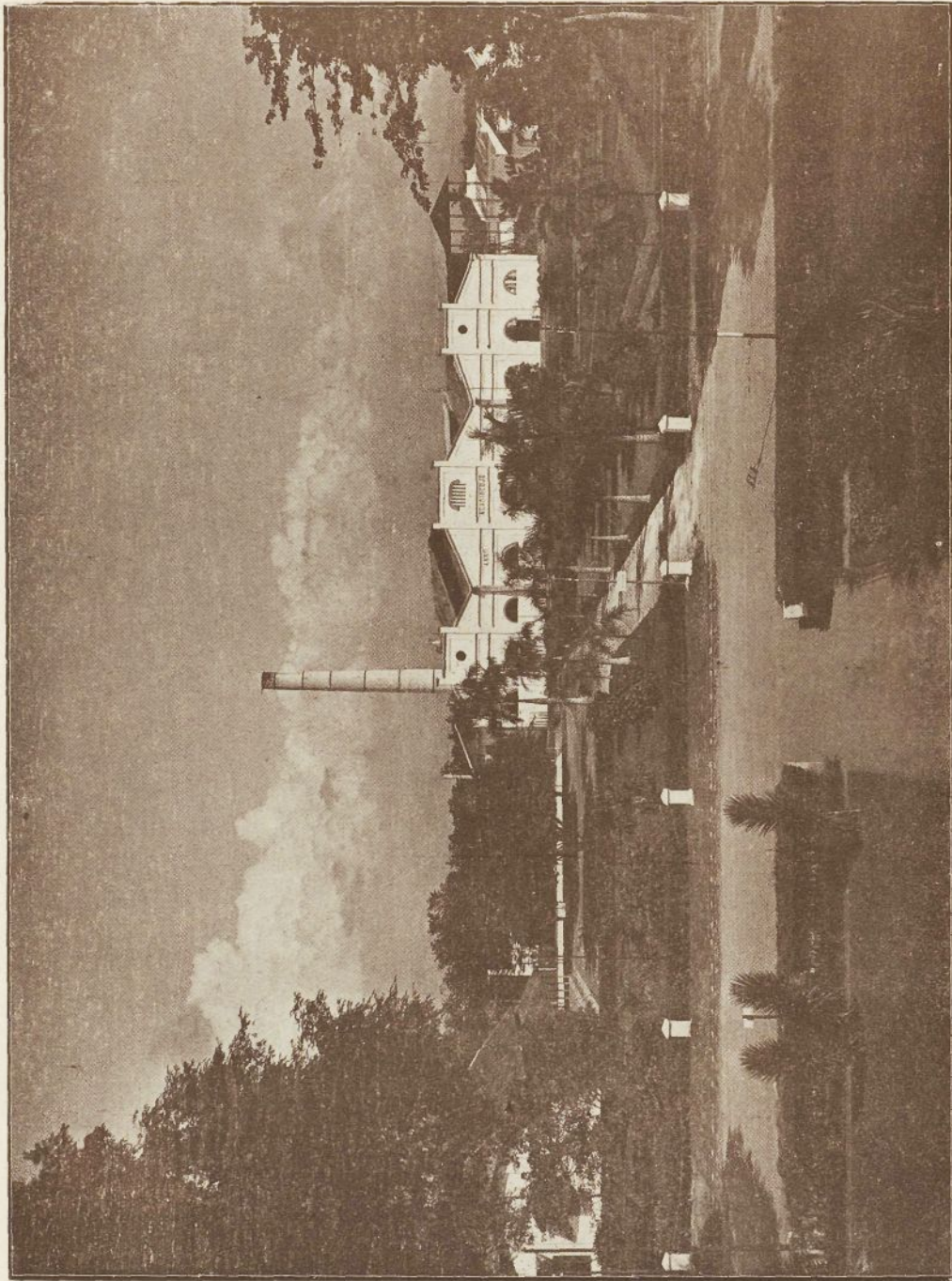
Voor die tijden was de stichting van eene suikerfabriek van de gedachte capaciteit van 40.000 picols, later te vergrooten tot 80.000 picols, met een aanplant van 6–10.000 bouws., tot stand te brengen in eene streek, nog grootendeels bestaande uit bosch en moeras, in eene streek zonder gevestigde bevolking, ook inderdaad iets ongekennds, iets nooit gedachts.

Het is ons niet mogelijk alle moeilijkheden, welke te overwinnen waren, te schetsen. Wij noemen daarom slechts de moeilijke personeelvoorziening onder de primitieve toestanden der eerste jaren, het gebrek aan werkvolk, de moeilijkheid om de vele rawahs droog te leggen, de zware ontginningen, den aanleg van het railnet dwars door het als regel nog woeste terrein, noodig om dit terrein toegankelijk te maken, den aanleg van een compleet irrigatie- en drainagestelsel, den bouw van een groote fabriek.

Desondanks opende „Djatiroto” reeds in 1909 hare eerste campagne, uitgerust met een capaciteit van pl. m. 20.000 picols, in 1909 uitgebreid tot 40.000 picols.

Vele teleurstellingen heeft „Djatiroto” in den aanvang gegeven, zelfs werd aan de mogelijkheid van voortzetting der exploitatie door het tegenvallend product der eerste jaren ernstig getwijfeld, doch de Directie wist vol te houden, daarbij gesteund door de stoere werkkraft en het organisatietalent van den Hoofd-administrateur F. J. Wirix.

Thans is „Djatiroto” met haar fabriekscapaciteit van 75.000 picols, haar aanplant van c.a. 10.000 bouws eene onderneming, waarop de H.V.A. met recht trotsch mag zijn, een grootsche en bloeiende zaak.

Suikerfabriek „Ngadiredjo“.

Intusschen maakte de groote uitbreiding der cultuurbelangen in de jaren 1905 – 1909 het steeds moeilijker, ook uit een oogpunt van personeel-regelingen, de import-, export- en cultuurzaken in één verband te houden.

Nadat andere oplossingen beproefd waren, doch gefaald hadden, werd in 1910 het zwaarwegend besluit genomen, ons stambedrijf geleidelijk af te wikkelen en ons uitsluitend aan de cultuurzaken te wijden.

Einde 1913 legde de Heer Reineke zijne functie van Directeur neer, doch niet dan nadat op 1 November 1913 met machtiging der Algemeene Vergadering van Aandeelhouders door het Bestuur in het leven geroepen was de Stichting „Pensioen- & Ondersteuningsfonds voor het Personeel der Handelsvereniging „Amsterdam”, waaraan in 1915 verbonden werd een ondersteuningsfonds voor Weduwen en Weezen.

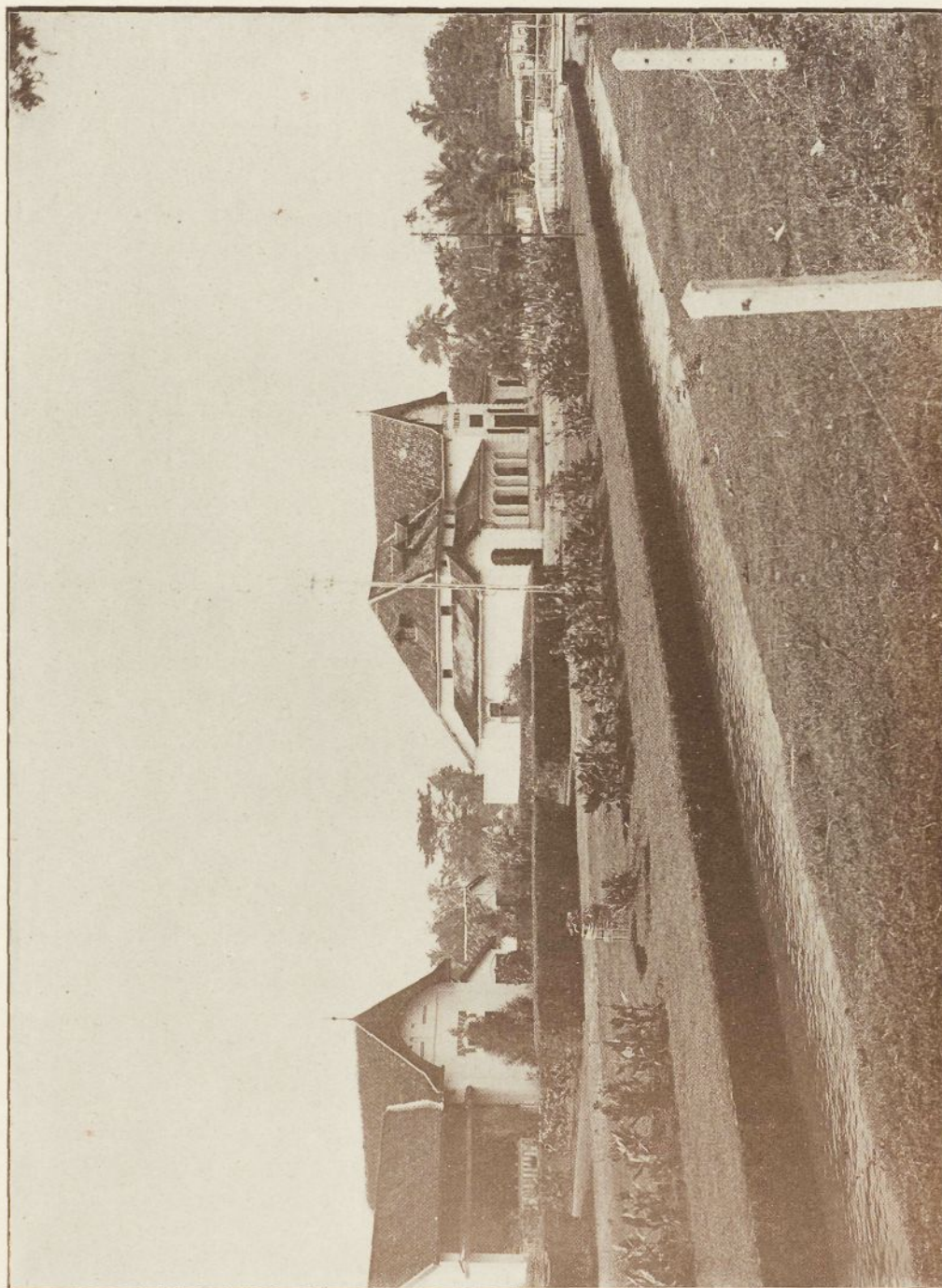
Wij behoeven over het groote belang van deze stichting voor het personeel wel niet uit te weiden; toch meenen wij wel even te mogen vermelden, dat in 1924 aan pensioenen en onderstand en werd uitgekeerd een bedrag van ruim F. 120.000. – aan 62 oud-employés, 13 weduwen en 18 weezen. Het kapitaal per ultimo December 1924 bedroeg ca. 7½ miljoen gulden.

Een woord van hulde en dank aan het Bestuur, dat met de stichting van het pensioenfonds blijk gaf een open oog te hebben voor de belangen van haar personeel en hunne gezinnen, mag hier dan ook niet ontbreken.

In 1914 gingen door aankoop in handen der H.V.A. over de suikerfabrieken „Soemberdadie” en „Badas”, in 1916 de fabrieken „Ngadiredjo”, „Blimbing”, „Ranoepakis” en „Papoh”, welke laatste 2 fabrieken sedert gesloten zijn en gevoegd werden bij onze fabrieken „Djatiroto” resp. „Garoem.”

In 1916/1917 werd onze tapiocafabriek „Toeren” gebouwd, in 1921/1922 de tweede fabriek op Djatiroto, terwijl wij in 1922 door aankoop eigenaresse werden van de onderneming „Galoehan,” groot 6252 bouws erfpachtsgronden.

Nadat in de jaren 1913/1914 de verdere mogelijkheden tot uitbreiding onzer cultuurbelangen op Java waren nagegaan, doch geen succes verkree-

Societeit en een der woningen van de Tapioca-onderneming „Toeren”.

gen kon worden, besloot de Directie hare oogen op de buitenbezittingen te gaan vestigen. Tijdens het bezoek van den Directeur H. M. Bosch aan Java in de 2e helft van 1916 en begin 1917 werd het cultuurgebied op Sumatra geëxploreerd en tot de vestiging van een agentschap, onder onzen tegenwoordigen Directeur D. Bolderhey, te Medan besloten. Wij kochten in 1916 vier landbouwconcessies, gezamenlijk groot 16.802 H.A., geleidelijk uitgebreid tot 45.000 H.A. en gedeeltelijk reeds in exploitatie, resp. in opening voor de thee-, rubber-, vezel-, oliepalm- en tabakscultuur.

Op Java werd ons bij Besluit van 9 dezer eene vergrooting toegestaan van onze suikerbelangen met 4.400 bouws, aansluitend op het rayon onzer onderneming „Djatiroto” in het Djembersche en tegenover welke concessie door ons de verplichting wordt aangegaan de irrigatie- en drainagewerken in dit nieuwe rayon, in totaal groot 22.000 bouws, voor onze rekening te nemen.

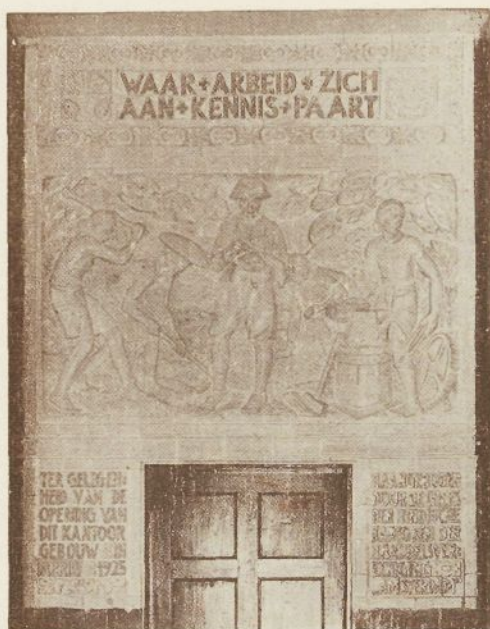
Ten slotte nog enkele cijfers:

1 Januari 1879 bij de oprichting bedroeg het uitgegeven maatschappelijk kapitaal F. 1.250.000. —, 1 Januari 1925 25 miljoen gulden, doch bedroeg op laatstgenoemden datum het werkelijk in onze zaken vastgelegd kapitaal ruim 100 miljoen gulden.

De H.V.A. is thans eigenaresse van:

Op Java:	12 suikerfabrieken
	2 tapiocafabrieken
	2 vezelfabrieken
	1 rubber- en koffieland
Op Sumatra:	2 vezelfabrieken
	2 olieondernemingen
	3 theeondernemingen
	1 tabaksonderneming
	2 rubberondernemingen
	1 rubber- en koffionderneming
	1 koffie- en olieonderneming

De suikerfabrieken zijn toegerust met eene totale maalcapaciteit van dagelijks 254.000 picols, verwerken een jaarlijkschen aanplant van 29.000 bouws met 35½ miljoen picols riet, 3.900.000 picols suiker.

Plaquette voorstellende „Arbeid en Kennis”.

Onze Diverse Cultuurondernemingen beslaan eene oppervlakte van rond 23.000 bouws erfpachtsgronden in Kediri, terwijl „Toeren” eene aanplantvergunning heeft van 7.200 bouws huurgronden jaarlijks.

Op Sumatra zijn thans in exploitatie bruto ca. 15.000 H.A., terwijl ca. 30.000 H.A. in opening zijn of spoedig worden genomen.

Ons Europeesch personeel in Indië telt omstreeks 900 man.

De korte schets van de ontwikkelingsgeschiedenis van onze Maatschappij, welke ik U bedoelde te geven, is hiermede ten einde. Ik eindig met het uitspreken van den wensch, dat de H.V.A. in dit nieuwe gebouw eene periode van even grooten bloei moge tegemoet gaan, als zij in het oude gebouw heeft doorleefd.

Vervolgens bood de Heer Van der Lee namens de Chefs der Indische kantoren aan de Directie der H.V.A. ten geschenke aan eene plaquette in de beneden-hall, voorstellende „Arbeid en Kennis”.

Hierna werd het woord gevoerd door den Secretaris der H.V.A. te Soerabaia, Mr. I. Rinkes, die uit naam van het cultuurpersoneel op

Java en het personeel der kantoren te Soerabaia en te Medan de volgende rede uitsprak:

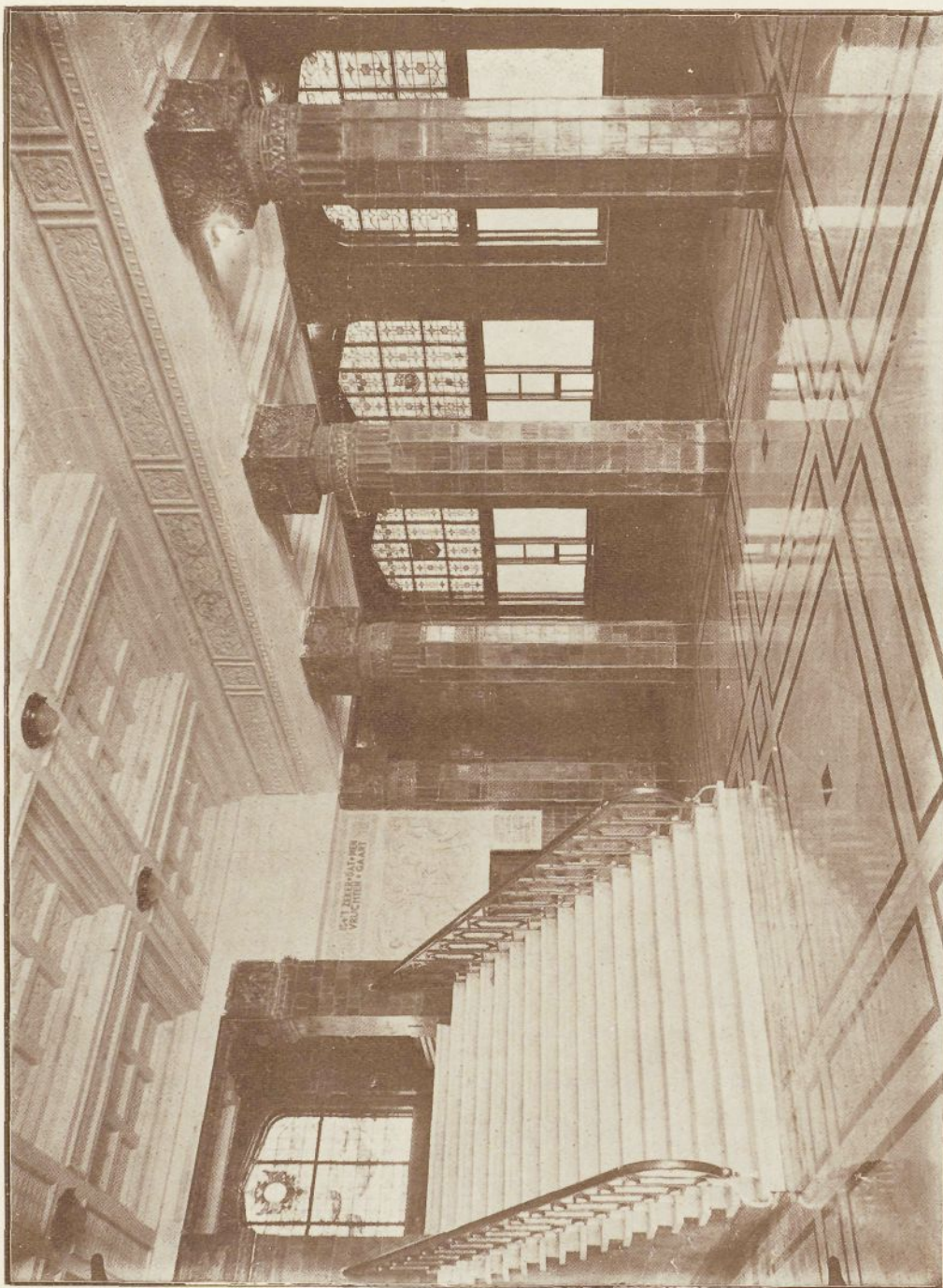
Dames en Heeren,

Toen dit gebouw zijne voltooiing begon te naderen, is onder het personeel der Handelsvereniging „Amsterdam” het plan opgekomen, om ter gelegenheid van de officieele opening een huldeblijk aan te bieden aan de Directie. Dit voornemen is met algemeene instemming ontvangen, zoodat ik thans het voorrecht heb hier het woord te voeren namens het Europeesch personeel van alle cultuurondernemingen, die de H.V.A. op Java heeft en namens het personeel van de kantoren te Soerabaia en Medan.

De aanbieding van dit geschenk vindt niet hare eigenlijke oorzaak in de oprichting van het gebouw, waarin wij ons bevinden. Het Soerabaia-personeel stelt het natuurlijk zeer op prijs, dat het voortaan zijne bezigheden zal kunnen verrichten in een zoo fraai en koel gebouw als dit, maar voor de overige deelnemers – en dat is de overgrootste meerderheid – kan deze overweging niet gelden. Doch bij gebreke aan een anderen in de naaste toekomst vallenden herdenkingsdatum, is deze gelegenheid aangegrepen om uiting te geven aan de gevoelens van waardeering, die onder het personeel leven.

Die waardeering omvat zoowel het tegenwoordige Bestuur als zijn voorgangers. Want wij bedoelen met ons geschenk hulde te betuigen aan de mannen, die de H.V.A. hebben gemaakt tot het vooraanstaande en krachtige lichaam dat zij thans is, die met vaste hand hebben aangestuurd en nog aansturen op haar steeds voortschrijdende ontwikkeling en bloei.

Het spreekt wel vanzelf, dat de bij uitstek krachtige finantieele positie, waarin de H.V.A. door haar leiders is gebracht en gehandhaafd, voor het personeel van het grootste belang is. Daardoor toch heeft de H.V.A. tot stelregel kunnen aannemen om goed werk ook goed te honoreeren. Daardoor ook – en dit is nog welhaast van meer belang – heeft het personeel de zekerheid, dat de H.V.A. menigen storm kan doorstaan, dat er heel wat moet gebeuren voordat een onverhoopt ongunstige gang van zaken tot inkrimping of stopzetting der werkzaamheden, en ten slotte tot

Beneden-hall.

verlies van betrekking zou leiden. Hoezeer een dergelijke zekerheid op prijs moet worden gesteld, hebben de na-oorlogsjaren, die voor zoovele ondernemingen den ondergang hebben beteekend, maar al te duidelijk aangetoond.

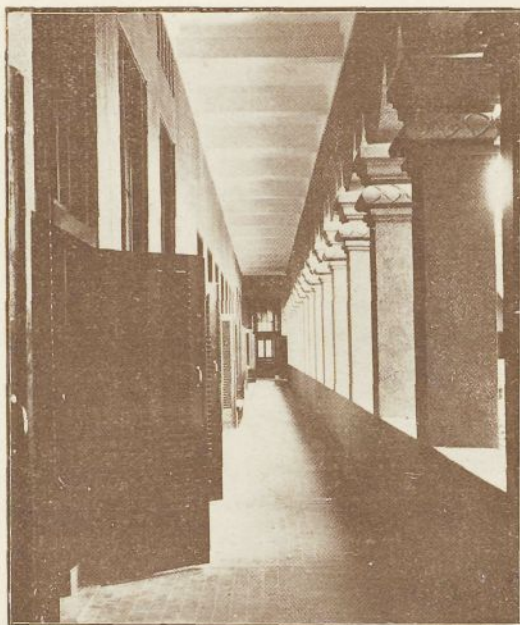
Hebben wij dus de opvolgende leiders der H.V.A. dank te weten voor hun voorzichtig en vooruitziend beleid, wij mogen ons gelukkig prijzen dat het huldeblijk, hetwelk aan die gevoelens uiting bedoelt te geven, een plaats zal vinden in een gebouw, dat als het ware een beeld vormt van de H.V.A. zelve. Want fors, krachtig en massief als dit gebouw, is ook de H.V.A.

En het is alsof de bouwmeesters in het gebouw ook een symbool hebben willen leggen van de taak van het personeel. Want gelijk wij hier tal van pilaren zien die dit H.V.A.-gebouw dragen, zoo wordt de H.V.A. zelve geschraagd door het gezamenlijke personeel. Zooals elk van deze pilaren een gedeelte draagt van het gebouw, zoo rust op ieder van het personeel zijn aandeel in de gezamenlijke werkzaamheden.

De pilaren in de beide halls nemen een meer vooraanstaande plaats in dan die in de lokalen en deze laatste zouden door hun meer eenvoudige uitrusting, in de halls ook niet op hun plaats zijn. Doch alle zijn nuttig en noodig op de plaats waar zij staan en geen kan worden gemist, zonder aan de hechtheid van het gebouw afbreuk te doen.

Zoo is het ook met het personeel. Een vooraanstaande positie kan niet voor ieder zijn weggelegd, doch elk vervult de plaats, die hij door opleiding en capaciteiten geëigend is in te nemen. En ieder kan de voldoening hebben dat zijn taak nuttig en noodig is, dat hij een onderdeel vormt van het groote H.V.A.-gebouw, waarvan geen enkel deel, zonder schade, kan worden gemist.

Ik memoreerde daarstraks reeds in het kort hoe de voorzichtige finantieele politiek van de H.V.A., waardoor onze Maatschappij zich voortdurend heeft kunnen ontwikkelen, zoowel in omvang als in innerlijke kracht, aan het personeel ten goede is gekomen. Doch veel meerdere en groo-tere belangen zijn daardoor gebaat.

Galerij.

Het is bekend dat de Directie sinds jaren een zeer aanzienlijk deel der winsten in het bedrijf heeft gehouden. Deze gelden zijn dus niet aan winstuitkeering uit Indië weggevoerd, maar hebben gestrekt tot uitbreiding van bestaande en vestiging van nieuwe ondernemingen. Zij zijn dus aangewend tot een geregelde kapitaalsbelegging in Indië, welke langzamerhand zeer groote afmetingen heeft aangenomen.

Voornamelijk aan Sumatra is deze belegging van ingehouden winsten ten goede gekomen. Reeds is meer dan 40 miljoen gulden daar belegd en nog een ongeveer gelijk bedrag, dus in totaal 80 miljoen, zal noodig zijn om het programma te voltooien, waardoor onze aanplantingen op Sumatra een omvang zullen bereiken van omstreeks 45.000 H.A.. Alle hiervoor besteede en nog benodigde gelden zijn betaald, resp. aanwezig uit ingehouden winsten.

Nog enkele cijfers moge ik U noemen. De exploitatie-uitgaven van de H.V.A. bedragen thans jaarlijks voor de gezamenlijke Java-ondernemingen rond 40 miljoen gulden en voor de Sumatra-ondernemingen ruim 7 miljoen. Dus tezamen bijna 50 miljoen gulden per jaar. Hiervan

wordt bijna 17 miljoen gulden rechtstreeks uitbetaald aan de Inlandsche bevolking voor loonen en leveringen, terwijl het Europeesche personeel ruim 10 miljoen gulden ontvangt.

Voor den afscheep harer producten zal de H.V.A. over 1925 ruim 2 miljoen gulden hebben te betalen. Suiker wordt door de H.V.A. niet zelf afgescheept en valt hier dus buiten.

Als sprekend voorbeeld van de groote beteekenis der H.V.A. voor de welvaart en de ontwikkeling van Java, kan gelden de onderneming „Djatiroti”. Deze onderneming werd opgericht ter exploitatie van een complex woeste moerasgronden, welke – ware de cultiveering daarvan niet door de H.V.A. aangevat – op dit moment mogelijk nog in denzelfden onbruikbaren toestand zouden verkeerden. Tot welke belangrijke consequenties dit heeft geleid, wordt gedemonstreerd door de uitgaven, welke ten behoeve dezer onderneming werden gedaan. Aan kapitaal-uitgaven werd besteed 18½ miljoen gulden. Aan exploitatie-uitgaven werd gedurende 1909 tot 1924 betaald 83 miljoen gulden. Van deze totaal-uitgaven ad ruim 100 miljoen gulden werden op Java besteed 80 miljoen, waaronder :

aan de Inlandsche bevolking voor loondiensten en leveringen	42 miljoen
aan Europeesch personeel	14 »
aan het Gouvernement van Ned.-Indië voor belastingen, pacht, verponding en invoerrechten	10 »
aan spoorvrachten	4 » ,

welke cijfers duidelijk doen zien, behalve de belangrijke bijdragen, welke de Staatsinkomsten aan deze uiting van particulier initiatief danken, in welke mate de oprichting van deze enkele onderneming heeft bijgedragen tot het scheppen van werkgelegenheid voor Inlandsche en Europeesche werkkrachten.

Deze enkele cijfers zijn voldoende om te mogen zeggen, dat de H.V.A. in den loop der jaren is geworden een belangrijke factor voor het economisch welzijn van Indië. En houdt men in het oog dat de bedragen die ik U noemde, gevonden zijn uit ingehouden winsten, dan mag

Plaquette met de beeltenis van den Heer Reineke.

de conservatieve dividendpolitiek van de Directie met recht een doeltreffende Indische welvaartspolitiek worden genoemd.

Onder de leiders die de H.V.A. hebben gemaakt tot wat zij thans is, heeft U, Mijnheer Reineke, van den beginne af aan een vooraanstaande plaats ingenomen. Dank zij Uw doorzicht is de H.V.A., in afwijking van den oorspronkelijken opzet, een cultuurlichaam geworden, en met recht moogt U de grondlegger van de cultuurbelangen der H.V.A. worden genoemd. Uw daadkracht en energie heeft op menig moeilijk oogenblik den doorslag gegeven en het is bekend, dat de totstandkoming van „Djatiroto” en zijn instandhouding, ondanks de aanvankelijke tegenslagen, voornamelijk Uw werk is.

De arbeid die U, en door U de H.V.A., op cultuurgebied heeft verricht, is een rijkvloeiende bron van welvaart geworden voor deze Gewesten, heeft op meerdere plaatsen onproductieve gebieden tot bloeiende landstreken gemaakt.

Wanneer U straks Indië verlaat om terug te keeren naar koelere streken, dan kunt U dat doen met de overtuiging, die grootere voldoening moet geven dan welk eerbetoon ook – de overtuiging dat Uw arbeid duizenden menschen ten zegen is geweest.

Thans overgaande tot de aanbieding van het huldeblijk, moet ik een oogenblik stilstaan bij den vorm, dien wij daarvoor hebben gekozen. Wij hebben n.l. gemeend in den geest te handelen van de tegenwoordige en vroegere Directieleden, door het huldeblijk te doen bestaan uit eene plaquette met de beeltenis van den Heer Reineke, als verpersoonlijking van de energie, de volharding en het gezond verstand, welke steeds de leidende factoren van de H.V.A. zijn geweest. Wij danken U dat U tot dezen vorm van het huldeblijk Uwe toestemming hebt gegeven. Wij verzoeken U dit huldeblijk namens de Directie te aanvaarden en haar de verzekering over te brengen dat, zoo vaak wij Uwe beeltenis hier zien, dit ons eene aansporing zal zijn om op Uw voorbeeld steeds onze beste krachten te geven aan den bloei en vooruitgang van onze Maatschappij.

Plaquette voorstellende „De Vruchten van den Arbeid”.

Vervolgens werd door de Administrateurs der Java-ondernemingen bij monde van den Heer H. van Tinteren, Hoofdadministrator der suikeronderneming „Djatirototo”, aan de H.V.A.-Directie eene plaquette in de beneden-hall aangeboden, voorstellende: „De Vruchten van den Arbeid”.

De Heer P. Reineke, de voorgaande sprekers beantwoordende, sprak als volgt:

Mijnheer de Vertegenwoordiger,

Wanneer gij mij vergunt uiting te geven aan de gedachten, welke in deze oogenblikken in mij omgaan, dan wensch ik in de eerste plaats namens Directie en Commissarissen dank te zeggen aan het personeel, Heeren Administrateurs en Chefs der afdeelingen voor hunne geschenken. Ons Bestuur stelt die geschenken op hoogen prijs, omreden zij ons bewijzen, dat de gevers zich met de H.V.A. één gevoelen en behoefte hebben daarvan bij de wording van dit nieuwe kantoor te doen blijken.

Het zijn dezelfde gedachten welke Directie en Commissarissen hunnerzijds het gedenkraam in de hall deden aanbieden, terwijl ik U nog verzocht plaatsing te geven aan twee friezen, voorstellende het Amsterdam-kantoor en het oude Soerabaia-kantoor, als herinnering aan de gebouwen, waarin de H.V.A. tot ontwikkeling is gekomen.

Vergunt mij verder, Mijnheer de Vertegenwoordiger, het personeel dank te zeggen voor de hulde mij persoonlijk gebracht, door als geschenk aan te bieden eene plaquette met mijne beeltenis.

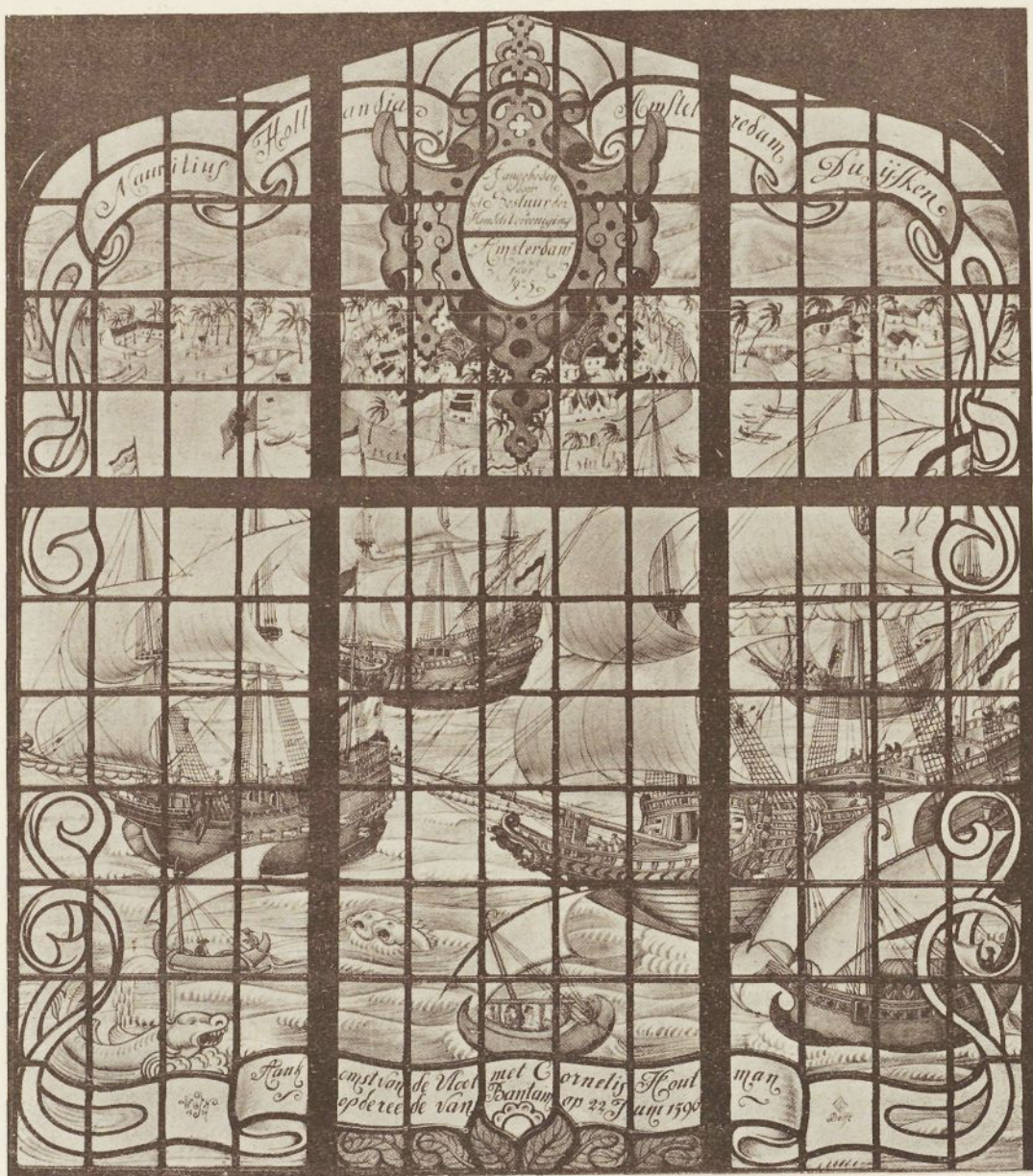
Die aanbieding is de directe aanleiding geweest tot de uitnoodiging van Directie en Commissarissen aan mijne Vrouw en mij, om bij deze opening tegenwoordig te zijn. Met die aanbieding is mij de grootste eer bewezen, omdat ik daarin mag zien erkenning van mijn werk door – en waardeering van mijne verhouding tot het personeel.

Mijnheer de Vertegenwoordiger en Mijnheer de Voorzitter van de Commissie uit het Personeel! Ik dank U zeer voor de waardeerende woorden tot Bestuurders der H.V.A. en tot mij speciaal gericht. Gij beide hebt op overtuigende wijze den omvang der zaken van de H.V.A. aangetoond. Ons maatschappelijk kapitaal bedraagt volgens beursnoteering F. 125 millioen. De exploitatie-uitgaven 1924 bedroegen 47 millioen gulden en nemen bij de uitbreiding der zaken gestadig toe.

Dat belang hebben wij verkregen door hard, eerlijk en doelmatig werken.

Ik heb nooit anders dan hard werken gekend. Ik heb, gesteund door mijne Vrouw, mijne geheele persoonlijkheid in dienst van de H.V.A. gesteld. Doch wat ik heb bereikt, is alleen mogelijk geweest doordat ik het voorrecht gehad heb steeds samen te werken met bekwame, toegewijde medehoofdleiders, op wie ik vast kon vertrouwen, zooals zij wisten zich op mij te kunnen verlaten en doordat ik den steun van het personeel gehad heb.

Ik ben steeds veeleischend geweest, heb laten gaan, hen die zich niet aanpasten, doch heb promotie vol open gesteld voor degenen, die

Reproductie in gebrand glas van eene prent dateerende van omstreeks 1600, voorstellende de aankomst van de Hollandsche vloot met Cornelis Houtman voor Bantam op 22 Juni 1596.

daarvoor in aanmerking kwamen. Ik heb altijd zonder onderscheid des persoons gehandeld.

Gij hebt volkomen juist gezegd, Mijnheer de Voorzitter, dat de H.V.A. geschraagd wordt door het personeel. De H.V.A. leeft in het personeel; de toekomst van de H.V.A. op de kantoren en op de ondernemingen ligt bij het personeel en de leiders, die daaruit moeten voortkomen. Daarom blijve juiste formatie, juiste indeeling, juiste regeling van condities, behartiging van alle personeel-aangelegenheden steeds hoofdzorg van Uwe bestuurders.

Ik zeide dat de H.V.A. haren tegenwoordigen omvang heeft verkregen door eerlijk werken.

Ik heb ruim 40 jaar geleden de opkomst van de sport in Holland medegemaakt en ik dank daaraan het levendige gevoel van wat ook in zaken mag en niet mag. Wij mogen vroeger opstaan, een gedachte vlugger zijn, een hindernis beter nemen dan een ander, maar wij mogen niet onsportief, niet oneerlijk zijn. Wij moeten altijd bereid zijn fouten te herstellen. Wij moeten niemand beneden ons en niemand boven ons, ook niet de Regeering, behoeven te vreezen. Ik heb in de Regeering steeds de Overheid erkend en mij tegenover Hare vertegenwoordigers als zoodanig geplaatst. Ik heb onze belangen verdedigd, mij bij juiste beschikkingen neergelegd, ben tegenover onjuiste beschikkingen met kracht opgekomen en erken gaarne, dat ook de Regeering fouten heeft hersteld.

Ten derde zeide ik, dat de H.V.A. haar beteekenis verkregen heeft door doelmatig werken en het doet mij veel genoegen, dat gij, Mijnheer de Voorzitter, als woordvoerder van het personeel daarop speciaal hebt gewezen, omreden naar mijne vaste overtuiging de doelbewuste dividend-politiek de grootste verdienste der H.V.A.-leiders is. Ieder onbevooroordeeld man die van het eerste jaarverslag over 1879 af tot 1923 toe leest, zal daaruit de overtuiging krijgen, dat allen leiders opvolgend als 't ware bij intuïtie steeds als gedragslijn voor oogen heeft gestaan erkenning van verliezen, reserveering voor mogelijke risico's, opbouw uit winsten na redelijke uitkeeringen aan aandeelhouders en personeel.

Plaquette voorstellende het Kantoorgebouw Amsterdam.

In het wisselend bedrijf, aanvankelijk goederen- en productenhandel, later cultures en ten slotte alleen veelzijdig cultuurbedrijf, zijn steeds surpluswinsten gebruikt voor uitbreiding, aankoop- en stichting van nieuwe zaken en ondernemingen. Op die wijze is de H.V.A. groot geworden en met eigen doel voor oogen een factor in de welvaart en ontwikkeling van Indië en Holland.

Mijne Heeren medewerkers, Gij werkt onder zeldzaam gunstige omstandigheden. Dank zij het doorgevoerd systeem van consolidatie werkt gij met afgeschreven ondernemingen, ruime middelen en hebt een groot arbeidsveld voor U.

Eene Maatschappij als de onze kan echter alleen dan krachtig blijven, indien zij in zich heeft den drang tot uitbreiden, den drang tot stichten van nieuwe ondernemingen.

Welnu dan, dat die drang in dit nieuwe gebouw tot verdere ontwikkeling kome en dat daarbij de gedragslijn van Uwe voorgangers zal worden gevolgd van hard, van eerlijk en van doelmatig werken, is de hartgrondige wensch van den man, dien gij waard geoordeeld hebt zijne beeltenis in dit gebouw aan te brengen en met dien wensch verklaar ik namens het Bestuur dit gebouw geopend voor ons werk.

Daarna werd het woord gevoerd door den Resident van Soera baia den Heer J. M. J o r d a a n, die de volgende rede uitsprak:

Mijnheer de Vertegenwoordiger in Ned.-Indië van de H.V.A.,

Ik beschouw het als een groot genoegen in zooverre hersteld te zijn om op dezen morgen bij de feestelijke inwijding van Uwe nieuwe grootsche kantoorgebouwen te hebben kunnen verschijnen en als eerste na de eigenlijke „insiders” het woord tot U te mogen richten om U met deze blijde gebeurtenis geluk te wenschen.

Is het in het algemeen reeds een voorrecht om het woord te mogen voeren te midden van een uitgelezen kring van vooraanstaande mannen

als hier aanwezig, mannen die de groote cultures, den handel, de industrie vertegenwoordigen, kortom, te midden van „the men who do the things”, wier doeleinden en levensstreven ten nauwste verbonden zijn met de meest vitale belangen van deze Stad en van deze Gewesten, hoeveel te meer geldt dit voorrecht indien het woord kan worden gericht tot U, als Vertegenwoordiger van een lichaam, waaraan – het moge zonder overdrijving worden gezegd (eene overdrijving die overigens op dit moment verleidelijk is en tot op zekere hoogte ook vergeeflijk zou mogen heeten) – een vooraanstaande, wellicht zelfs de eereplaats moet worden toegekend onder de eerste categorie, zoo juist door mij genoemd.

Toen ik mijzelf zooeven rangschikte onder de „outsiders”, wilde ik daarmee niet te kennen geven van de zaken der H.V.A. geheel onkundig te zijn. Sedert mijn optreden als Hoofd van het Gewest Pasoeroean in 1920 heb ik integendeel doorlopend gelegenheid gehad verschillende, waaronder naar ik vermeen zeer belangrijke, aangelegenheden Uwe in dat Gewest gelegen ondernemingen „Djatirototo” en „Toeren” betreffende, met U, M. de Vert. persoonlijk, als met Uwe voorgangers, de H.H. Bennink, Bolderhey en Uwen Directeur den Heer Bosch, te behandelen.

Ik kan ook ditmaal derhalve spreken uit eigen ondervinding, uit eigen overtuiging, een niet te onderschatten voordeel, vormende aan den eenen kant een band met hen die eveneens met de toestanden van voorheen en thans bekend zijn, gevende, waar de ervaring aan het gesprokene ten grondslag ligt, aan de andere zijde de kans op vertrouwen in mijne woorden door de jongeren en niet ingewijden.

M. de Vert. De ontwikkelingsgang van Uwe Vereeniging werd ons in Uwe belangwekkende openingsrede en in de woorden der overige vorige geachte sprekers op korte doch overtuigende wijze voor oogen gebracht. In mijne herinnering zie ik, een kleine 30 jaren terug, de vlakke waarop zich thans Uwe grootsche onderneming „Djatirototo” verheft, de onderneming die ten rechte de bewondering van landgenoot en vreemdeling afdwingt, als een uitgestrekt moeras in den aanvang van zijn ontginning, eene onherbergzame, ongezone streek, waarin de steltloopers en allerlei wild gedierte nog de heerschappij voerden.

Zie, M. de Vert. indien Uwe Vereeniging niets anders hadde tot stand gebracht dan hetgeen op Djatiroto werd gewrocht, zoo zou zij reeds aanspraak kunnen maken op onze bewondering en op onze erkentelijkheid, hoeveel te meer moet dit het geval zijn, nu dit werk slechts een klein onderdeel vormt van wat door de H.V.A. tot dusver binnen hare bemoeienis werd getrokken, nu het vermoedelijk weldra in het niet zal verzingen, bijaldien alle plannen tot verwezenlijking komen, die zich thans nog slechts in Uwe belangstelling en studie verheugen.

M. de Vert. Degenen die onlangs de belangwekkende lezing van Dr. Gunning over „Traditie en Idealen” hebben bijgewoond, zullen zich daaruit ongetwijfeld meer in het bijzonder en met voorliefde de gedeelten herinneren, waarin die eminente spreker het had over het kennen en kunnen, over het werken en willen van het Hollandsche volk.

In dat volk — zoo ongeveer sprak hij — leeft een sterke traditie van kennis, van de gedegen Hollandsche kennis, welke in de wereld vermaardheid geniet. Er is geen klein volk als het onze, dat door zijn kennis zoo veel heeft tot stand gebracht. Maar naast deze traditie van kennis moet staan het ideaal van kunnen, omdat de kennis alleen niet voldoende is, daarnaast moet staan het vermogen om iets te doen, om te komen tot een daad, om te kunnen.

En om te kunnen is durf noodig, geen wagen, want dat is slechts speculatie en daaraan ontbreekt de kennis die voor het slagen onmisbaar is, maar durven, gegrond op het vertrouwen dat de kennis het goede fundament vormt.

Maar dan verder leeft er in dat zelfde volk een sterke traditie van werken. Werken, het stoere, rustelooze werken, hetzij om aan de elementen zijn grond te bevechten, hetzij om te behouden wat er gewonnen is, hetzij om iets te bereiken.

Zooals echter naast de traditie van het kennen het ideaal van het kunnen moet staan, eischt naast de traditie van het werken het ideaal van het willen een plaats.

Het werkelijke willen, waardoor men komt tot een productieve daad,

Cultuurafdeeling.

een daad om iets te bereiken, tot stand te brengen in het belang van den eenling, de familie, de gemeenschap.

Traditie en ideaal moeten in evenwicht zijn: het werken in evenwicht met het willen; het kunnen in evenwicht met het kennen. En waar dit het geval is komt men tot leven, dat is: tot vooruitgang.

M. d. Vert. Deze gulden woorden hadden gesproken kunnen zijn met de daden van de H.V.A. voor oogen. De ongekende vooruitgang, waarop dat lichaam kan wijzen, mag ongetwijfeld voor een groot deel ook daaraan worden toegeschreven, dat zij het te allen tijde heeft verstaan de daarvoor noodzakelijke factoren op evenwichtige wijze met elkander te doen samenwerken.

Na deze inleiding, ten doel hebbend, de verdiensten Uwer Vereeniging in het licht te stellen, kom ik thans tot de gebeurtenis van dezen dag, de gebeurtenis die de aanleiding vormt tot ons aller tegenwoordigheid op dit gedenkwaardig oogenblik.

„Een gezonde ziel in een gezond lichaam!” Maar evenzeer eischt een krachtige Vereeniging als de Uwe een passend gebouw tot ontplooiing en als weerspiegeling van hare werkzaamheid. Aan dat vereischte is thans voldaan: de H.V.A. mag trotsch, wij kunnen slechts jaloersch zijn op dit schoone bouwwerk, een parlement waardig.

Ik wensch U met de ingebruikstelling van dit gebouw, dat tot arbeiden inspireert, eene omgeving als deze, waar de afmetingen en lijnen spreken van harmonie en dat daardoor onbewust van invloed zal zijn op de er in te verrichten geesteswerkzaamheid, van harte geluk.

M. de Vert. Uit Bunyans „Pilgrim's Progress” herinner ik mij de beschrijving van den man met den bezem, de man, die, gewapend met dat attribuut alleen maar naar beneden kon kijken, wien een hemelsche kroon voor dien bezem werd aangeboden, maar die naar die kroon zelfs niet wilde opzien en die er de voorkeur aan bleef geven om maar steeds het vuil bijeen te verzamelen, dat hem voor de voeten kwam.

Die ijverige, plichtsgetrouwe man stelt in dat bekende verhaal den mensch voor, wiens gansche leven en streven gericht is op de lage, stof-

felijke dingen dezer wereld en die blind is voor de hoogere plichten der menschheid.

Nu zal niemand, M. de Vert. willen ontkennen dat die man nuttig en noodig is, doch niemand zal vermoedelijk ook willen beweren, dat een dergelijke mensch het ideaal heeft bereikt of het ideaal van hoogere plichtsopvatting voorstelt, een ideaal waaraan geen onzer zich zal willen en mogen onttrekken.

M. de Vert. Ik kan Uwe Vereeniging geen hemelsche kroon aanbieden, maar ook zonder dat ben ik er van verzekerd dat binnen dit gebouw, naast de intensieve behartiging van materieele belangen, de ideëele factoren die daaraan in vele gevallen onafscheidelijk verbonden zijn, evenzeer belangstelling zullen ondervinden.

Moge dan ten slotte dit bouwwerk bevorderlijk zijn aan de verdere ontplooiing van het werken en willen, het kennen en kunnen, de eigenschappen welke Uwe Vereeniging tot dusver in zoo hoge mate hebben gekenmerkt, mogen met de traditie de idealen evenwichtig hand aan hand gaan, tot meerderen bloei en voorspoed van de H.V.A., tot heil van deze Gewesten!

De Heer Mr. A. van Gennep, waarnemend burgemeester van Soerabaia, thans het woord verkrijgend, schetst de gevoelens, die het H.V.A. gebouw bij hem hebben gewekt wanneer hij het beschouwde en waarbij hij telkens weer en meer getroffen werd door de buitengewone schoonheid van het gebouw, ongetwijfeld het mooiste van Soerabaia en waarop dus Soerabaia met recht trotsch kan zijn. Ten slotte vertolkte Spreker zijne gevoelens in het volgende gedicht:

Hier rijst in strenge pracht van lijnen
't Symbool van ondernemerskracht.
Hier staat in schitterend verschijnen
Het beeld van Hollands durf en macht.
Hier heerscht de wil van hen, die wagen

En, met het doelwit recht voor oogen,
Niet deinzen voor de tegenslagen
Der plannen, ampel overwogen.
Hier troont in haren vollen luister
De H.V.A., die met 't gezag
Van haren arbeid — kan het juister? —
Ons toont, wat Koopmansgeest vermag.

Hierna werd het woord gevoerd door den Heer Mr. Dr. D. Talma, Voorzitter van het Algemeen Syndicaat van Suikerfabrikanten in Nederlandsch-Indië, die als volgt sprak :

Mijnheer de Vertegenwoordiger van de Handelsvereniging „Amsterdam”,

Het is mij een zeer bijzonder voorrecht als Voorzitter van het Suikersyndicaat, van den Java Suiker Werkgevers Bond en van het Proefstation voor de Java Suikerindustrie, namens de Besturen dezer organisaties, U geluk te wenschen met de opening van dit gebouw.

Ongeveer een jaar is het geleden, dat ik, bij het feest van een ander lid onzer organisatie, gelegenheid had er op te wijzen, dat niet slechts op natuurlijke personen de levensloop, de wederwaardigheden en vooral de traditie een duidelijk stempel plegen te drukken, doch dat ook bij rechtspersonen, bij concerns, zich geleidelijk eigenschappen ontwikkelen, die aan die instellingen in zekeren zin persoonlijkheid en karakter verleen.

Het groote lichaam, welks leiding in Nederlandsch-Indië aan U is toevertrouwd, is van hetgeen ik bedoel, een sprekend voorbeeld.

Van de eigenschappen immers, welke ik in de Handelsvereniging „Amsterdam” waarneem, is zij niet slechts het voorbeeld, zij is daarvan in deze Gewesten bijkans het symbool geworden.

Durf, onverzettelijkheid, doortastendheid, concentratie, zoowel van kracht als van gedachten, ziedaar de elementen, wier verbinding deze

Trap in de beneden-hall.

groote organisatie opbouwden en die voor onzen geest door de scheikundige formule H- V- A- geheel en volkomen worden voorgesteld.

Zoo lees ik in dit monumentale gebouw, waar aan den verderen uitbouw van de H.V.A. zal worden gewerkt, reeds thans al die eigenschappen, die Uwe Vennootschap hebben groot gemaakt.

Ik weet niet, of de bouwmeesters opzettelijk die eigenschappen tot uiting hebben willen brengen; zoo ja, dan zijn zij in hun opzet wonderwel geslaagd.

Ook ons Syndicaat is trotsch op dit symbolische monument; want, waar onze organisatie ten slotte is het collectief harer leden, weerkaatsen ook de luister en de kracht en het karakter dier leden zich in het Syndicaat terug.

Ik kan niet nalaten gebruik te maken van de aanwezigheid van het Gedelegeerd Lid van Uwen Raad van Commissarissen, den heer P. Reineke, om hem een woord toe te spreken met een meer persoonlijk accent.

Ik geloof, dat ik niemand van de vele mannen, die aan den opbouw der H.V.A. zoo krachtig hebben medegewerkt, ook maar eenigszins te kort doe, wanneer ik zeg, dat de heer Reineke nog steeds is de ziel van de H.V.A..

Ongetwijfeld Heer Reineke, zal op dezen dag veel in U omgaan en terecht.

Niet velen is het gegeven in die mate de vrucht van hun arbeid te aanschouwen, als dit met U het geval is.

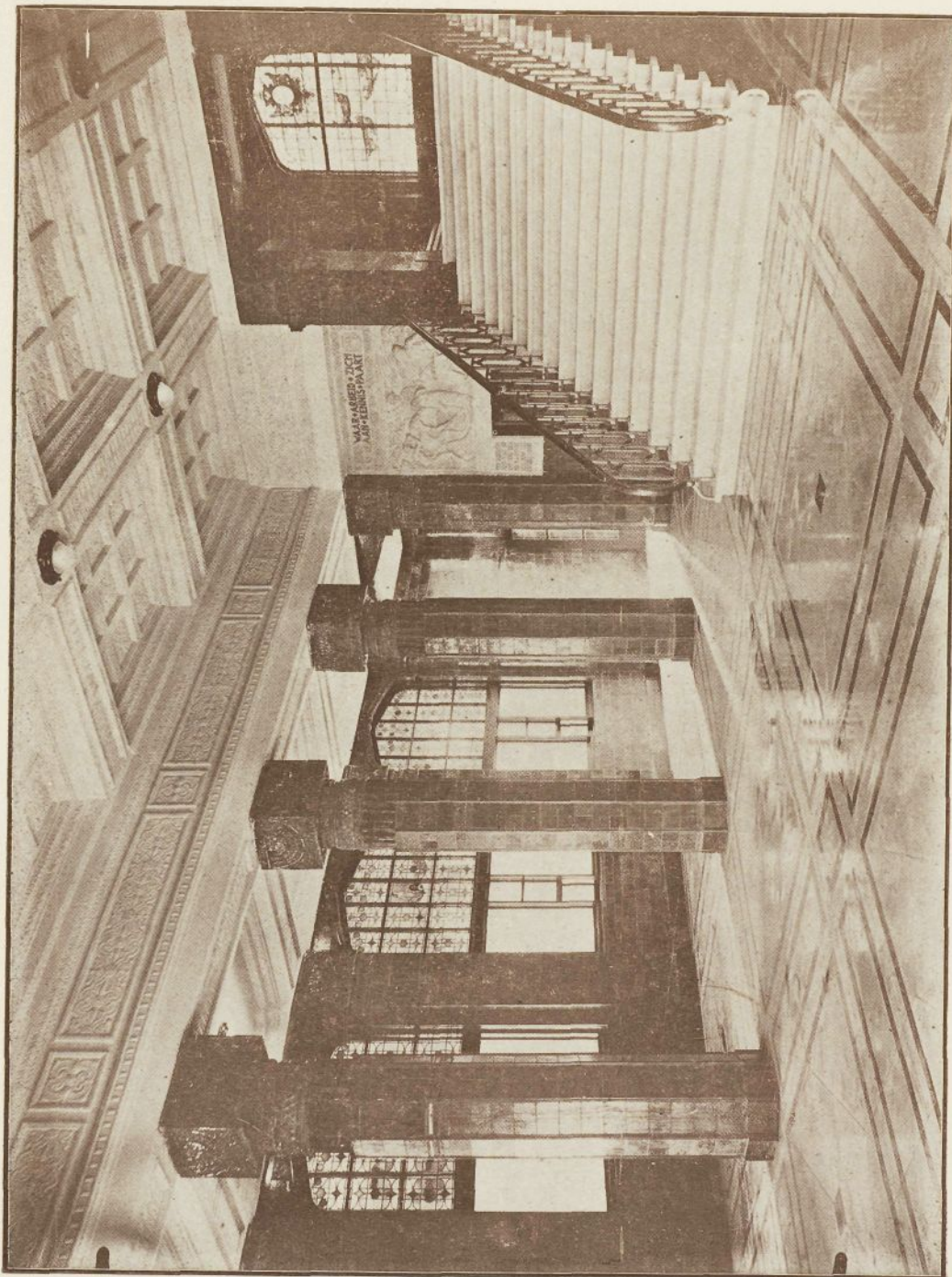
Ik eindig met het uitspreken van den wensch, dat de arbeid in dit gebouw te verrichten, zal strekken tot verderen bloei en verdere ontplooiing van Uw concern.

Vervolgens had onder leiding van den Heer Fermont een rondgang plaats door het gebouw.

Na afloop van de officieele receptie had eene algemeene receptie plaats, waarop eveneens zeer velen van hunne belangstelling blijk gaven.

Kamer Vertegenwoordiger.

Beneden - hall.

Luchtfoto van het emplacement der St. „Djatiroto”

„DJATIROTO”.

Nevenstaande foto – eenige maanden geleden door officieren van de Luchtvaartafdeeling vanuit een legervliegtuig genomen – geeft weer het emplacement der suikeronderneming „Djatiroto”.

Hoewel het bestaan en de geschiedenis van „Djatiroto” op Java vrij algemeen bekend zijn, kennen uiteraard naar verhouding slechts weinigen deze als het ware aan oerbosch en moeras ontworstelde onderneming uit eigen aanschouwing. Er moge daarom hieronder eene korte toelichtende beschrijving van de foto volgen.

Op den voorgrond zien wij de S.S.-lijn Soerabaia-Banjoewangi met het haltegebouw Djatiroto. Over deze lijn worden in de campagne dagelijks tusschen de 30 en 40 15-tons wagons met suiker afgevoerd naar de afscheephaven Probolinggo. De Europeesche woningen, waarvan een gedeelte op de foto zichtbaar is, zijn 74 in getal (benevens de 57 huizen voor het aanplantpersoneel op de buitenafdeelingen). Daartusschen staan de Societeit met tennisbanen, Bioscoop, Post- en Telegraafkantoor, Gouvernmentsschool, onderwijzerswoningen en Gouvernements-pasanggrahan. Achter de administrateurswoning zijn op de foto te vinden het Irrigatie-kantoor, het groote ondernemingskantoor, het fabrieksatelier met aangebouwde ateliergoedang, eenige ampaslloodsen en de elektrische centrale voor verlichting emplacement en woningen. Zuid hiervan staan de fabrieken en wel links „Djatiroto I”, de oorspronkelijke fabriek, nu geschikt voor verwerking van 50.000 picols riet per etmaal, en rechts „Djatiroto II”, in 1921/1922 gebouwd met eene capaciteit van 25.000 picols riet. Verder komen op de foto voor 16 goedangs voor opslag van suiker, padi en materialen, benevens de groote remise, plaats biedende voor de 53 locomotieven, 48 railauto's en 73 railfietsen, met bijbehorend atelier, goedang en lorrieherstelplaats. Op het railemplacement, waarvan de banen totaal 25½ K.M. lang zijn, staat het grootste gedeelte der 3070 lorries opgesteld. Oost van het emplacement strekt zich de grootste der

3 emplacementskampons voor het Inlandsch personeel uit. Achter die kampong ligt het Inlandsche hospitaal met bijbehorende gebouwen. Hier houdt de ondernemingsdokter tevens elken dag polikliniek voor Inlandsch personeel en bevolking. Er worden maatregelen genomen om ook buiten het emplacement op de perceel- en Gouvernementsgronden poliklinieken voor de Inlandsche bevolking te openen.

De jaarlijksche aanplant der onderneming bedraagt ca. 9800 bouws, voor de fabrieken circa 13.000.000 picols riet ter verwerking leverend. Dit enorme kwantum riet wordt door het hierboven reeds genoemde transport materiaal over een uitgestrekt net van vaste railbanen naar het emplacement gebracht; de totaallengte van dit railnet is nu circa 345 K.M., hetgeen na voltooiing der laatst ontworpen banen ca. 390 K.M. wordt.

Tot slot nog een enkele aantekening uit de historie van „Djatiroto”. De erfpachtsperceelen, toen bestaande uit bosch en moeras, werden door de H.V.A. gekocht in 1905, de ontginnings- en irrigatiewerken begonnen in 1907, de eerste rietaanplant, 1711 bouws groot, werd in 1908 geplant en in 1909 volgde de eerste campagne der fabriek, waarna de onderneming, ondanks de vele ondervonden moeilijkheden, gestadig tot de tegenwoordige grootte werd uitgebreid.

Het hierboven afgebeelde brongebouw „Djatirotó” bevindt zich op ca. 6 K.M. ten Noorden van de suikeronderneming „Djatirotó”. Het is in 1908 gebouwd om een bron van groote capaciteit, die nu, zoowel op het fabrieksemplacement als op de buitenafdeelingen van „Djatirotó”, de huizen der employés en de kampongs der Inlandsche bevolking van zeer goed drinkwater voorziet. Als gevolg van de gestadige ontwikkeling der onderneming wordt de waterleiding dit jaar uitgebreid.

Behalve „Djatirotó” beschikken nog zeven ondernemingen der H.V.A. en de ziekeninrichting „Toeloengredjo” over uitstekend drinkwater, hetzij door aansluiting op de Soerabaiasche waterleiding, oppompen van artesisch water of capteeren van bronnen. Van de andere ondernemingen is voor eenige reeds tot aanleg eener drinkwaterleiding besloten, terwijl de onderzoeken voor de overige nog niet beëindigd zijn.

Ziekeninrichting „Toeloengredjo“.

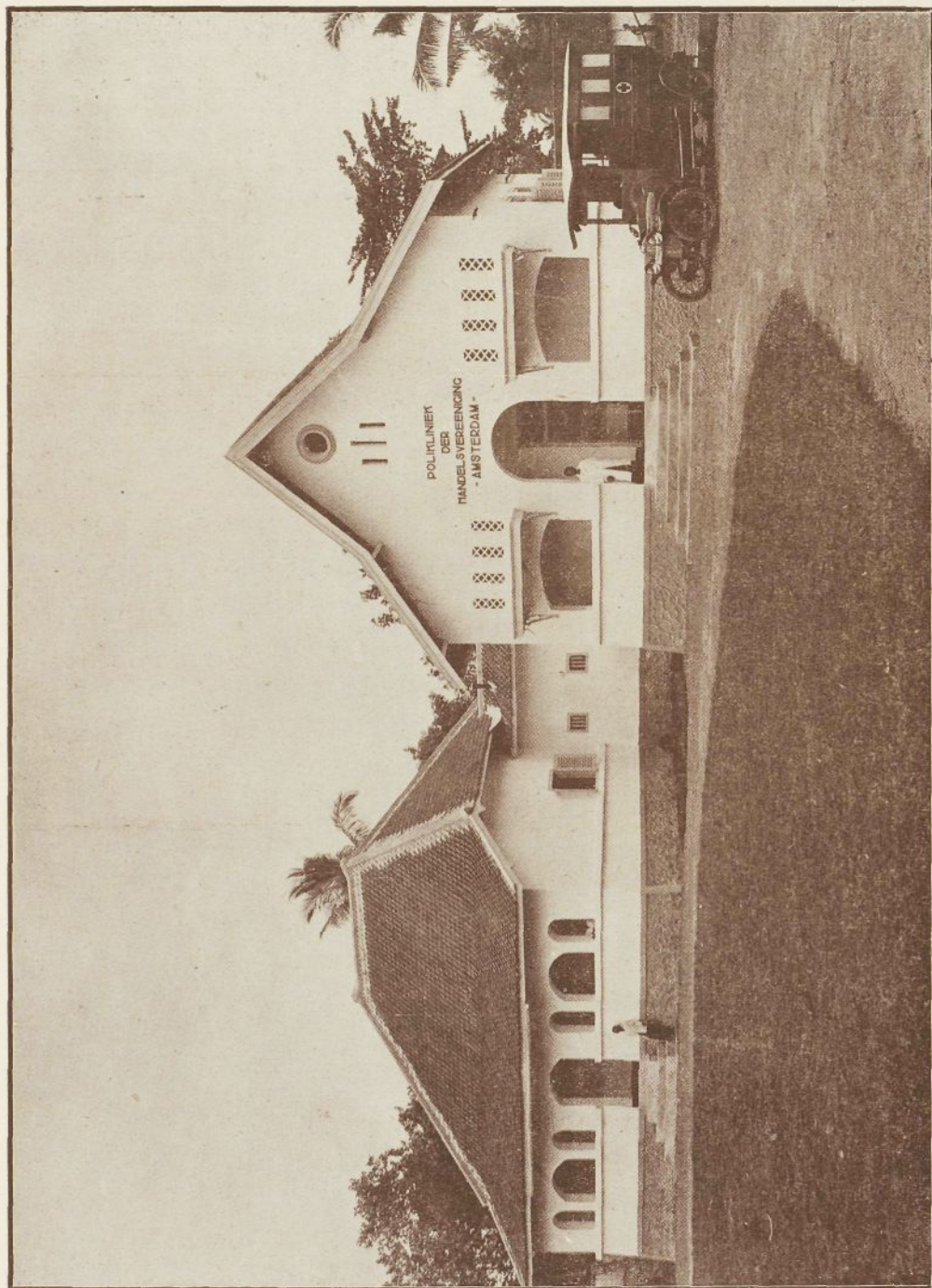
ZIEKENVERZORGING EUROPEESCH PERSONEEL.

Nevenstaande foto geeft het frontaanzicht weer van de Europeesche afdeeling onzer ziekeninrichting „Toeloengredjo” te Paree (Kediri). Op den voorgrond ziet men het ruime zusterhuis, waarachter de kamers voor de patiënten, de operatiekamer, enz. gelegen zijn.

Het geheele Europeesche personeel der ondernemingen met de gezinsleden genieten vrije geneeskundige behandeling en worden, wanneer opname in de ziekeninrichting door onze doktoren noodig geacht wordt, geheel op kosten der H.V.A. verpleegd. Voor het vervoer van patiënten is een ziekenauto aanwezig.

Van de in dienst zijnde 3 doktoren staat een aan het hoofd van „Toeloengredjo”, een woont op de onderneming „Bendoredjo”, centraal gelegen ten opzichte van de fabrieken in Zuid-Kediri, terwijl de derde geneesheer „Djatiroto” als standplaats heeft, op welke onderneming zich eveneens een hospitaal bevindt.

Voor de afzonderlijk gelegen fabrieken „Sroenie” en „Toeren” is eene regeling getroffen met in de nabijheid wonende doktoren, zoodat ook voor deze ondernemingen het principe van vrije geneeskundige behandeling is doorgevoerd.

Polikliniek bij de St. „Ngadiredjo”.

ZIEKENVERZORGING INLANDSCHE BEVOLKING.

Bijgaande foto stelt voor de polikliniek met mantriwoning onzer suikerfabriek „Ngadiredjo”.

In 1924 is begonnen met het bouwen van een 14-tal poliklinieken, waarvan die van „Ngadiredjo” op 11 Maart 1925 als eerste geopend is, terwijl de andere poliklinieken hunne voltooiing naderen.

Het doel met de oprichting der poliklinieken beoogd, is het brengen van geneeskundige hulp aan de geheele Inlandsche bevolking in de rayons onzer ondernemingen. De opening der poliklinieken zelf is slechts als eerste stap in deze richting te beschouwen; wij hopen dat het gebruik, dat de bevolking van onzen geneeskundigen dienst zal maken, zoodanige afmetingen zal aannemen, dat wij genoodzaakt zullen worden het aantal poliklinieken uit te breiden, in welk geval het onze bedoeling is tevens over te gaan tot het stichten van enkele meer centraal gelegen hulpziekeninrichtingen. Als centraal ziekenhuis dient voorshands de Inlandsche afdeeling van ons hospitaal „Toeloengredjo”, welke afdeeling bereids werd vergroot en, zoo noodig, verder uitgebreid zal worden.

Het directe werk, de behandeling der patiënten, is toevertrouwd aan gediplomeerde Inlandsche mantri's; de leiding en het toezicht berusten bij onze doktoren te Paree, Bendoredjo en Djatiroto, aan wie, naarmate dit noodig blijkt, assistentie zal worden toegevoegd.

Fabriekskampong Sf. „Garoem”.

Fabriekskampong Vezelonderneming „Djengkol-Kalassan”.

FABRIEKSKAMPONGS.

Ten behoeve van de behuizing van het werkvolk der fabrieken (toekangs, mandoers, koelies, enz.) zijn in de nabijheid van de emplacementen van alle fabrieken kampongs gebouwd, terwijl op de erfpachtsperceelen voor het werkvolk in den aanplant eveneens kampongs opgericht zijn.

Nevenstaande foto's geven een afbeelding van de fabriekskampong van onze Sf. „Garoem” en onze vezelonderneming „Djengkol-Kalassan”.

In totaal bedraagt het aantal fabriekswoningen voor Inlandsch personeel op onze fabrieken circa 4650 stuks, bevattende 11.870 kamers.

De fabriekskampongs bezitten electriche straatverlichting en zijn aangesloten op het net der waterleiding op die ondernemingen, welke van eene waterleiding voorzien zijn.

